

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
філологічний факультет
кафедра журналістики

Ярослава Шебештян, Галина Шаповалова

**МЕДІАТЕКСТ:
ПРИРОДА, КОМПОНЕНТИ, СТИЛІСТИКА**

Ужгород 2024

УДК 81'42(076)+81'38:070

Ш 36

Шебештян Я., Шаповалова Г.

Медіатекст: природа, компоненти, стилістика: навчально-методичний посібник. Ужгород, 2024. 127 с.

Навчально-методичний посібник орієнтовано на розгляд основних компонентів теорії медіатексту та відповідної навчальної дисципліни. Зміст видання згруповано навколо трьох центральних складових – природи, ознак і функцій тексту як лінгвальної одиниці. Тут враховано більшість апробованих у цій галузі понять і термінів, деякі дискусійні питання, запропоновано варіанти їх вирішення.

Ці розробки доцільно застосовувати у процесі університетської підготовки медійників, зокрема під час вивчення курсів «Медіалінгвістика», «Медіатекстознавство», «Медіастилістика», «Культура мовлення медіафахівця», «Літредагування в ЗМК», «Стилістична майстерність / практикум медіафахівця», «Основи медіариторики», «Теорія і практика журналістики» тощо.

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією вченої ради філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 7 від 19 травня 2023 р.).

Рецензенти:

к. філол. н., доц. Галина Вовченко (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»);

к. філол. н., доц. Володимир Тарасюк (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»).

© Шебештян Я. М., Шаповалова Г. В, 2024
© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕКСТОТВОРЕННЯ ЯК ЧАСТИНА НАУКИ ПРО МЕДІА	7
1. Природа медіатексту.....	7
2. Ознаки тексту та поняття про ідеал вербального медіатвору.....	18
3. Функції медіатексту крізь призму ролі засобів масової комунікації..	30
II. ПРИРОДА І КОМПОНЕНТИ МЕДІАТЕКСТУ	46
III. СТИЛІСТИКА МЕДІАТЕКСТУ	69
ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ.....	87
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-МІНІМУМ.....	93
ЛІТЕРАТУРА.....	115

ПЕРЕДМОВА

У підготовці сучасного медійника важливу роль відіграє опанування основного інструменту його діяльності – мови. Уміння мислити й висловлюватися є обов'язковою складовою в професійній компетенції журналіста, піарника, рекламника. Тому цикл медіалінгвістичних дисциплін становить суттєву за кількістю та змістом частку в бакалаврській освітній програмі. Оскільки фахівець-професійний мовник повинен зразково володіти лінгвальними засобами всіх рівнів – від фонетичного, словотвірного, лексичного до синтаксичного, – а також добре орієнтуватися у специфіці функціонування мовних ресурсів. Тому очевидно є потреба вивчення дисциплін, спрямованих на докладне осмислення парадигматики і синтагматики мови / мовлення.

У професійній діяльності всі зусилля журналіста переважно спрямовані на підготовку якісного медіатексту. З огляду на це різноаспектна інформація про це складне, багатокomпонентне, зумовлене часом і простором явище можна вважати засадничою в опануванні фаху.

Саме ідею інтегрального вивчення тексту як продукту медіадіяльності ми реалізуємо в цьому посібнику, де охоплено і природу, і компоненти, і стильові функціональні особливості. Перші два виміри безпосередньо взяті до уваги у розділах, що стосуються медіатекстознавства як наукової галузі та навчальної дисципліни, вивчення якої узагальнює й поглиблює знання студентів з комплексу фахових дисциплін медіалінгвістичного циклу («Медіалінгвістики: лексикологія, фразеологія, морфологія, фонетика, фонологія та ін.», «Медіатекстознавства», «Медіастилістики», «Культури мовлення медійника», «Літературного редагування в ЗМК», «Основ медіариторики» тощо), а також курсів, об'єднаних проблематикою теорії та практики медіатворчості («Основ журналістики», «Теорії масової комунікації», «Теорії і практики друкованої журналістики», «Теорія і практики радіожурналістики», «Теорія і практика тележурналістики», «Теорії і практики онлайн-журналістикм», «Історії

журналістики» та ін.). Як наукова галузь текстознавство синтезує різногалузеву інформацію та відповідно ґрунтується перш за все на знанні різних рівнів мови – від фонетичного до граматичного.

У структурі посібника ми врахували логіку осмислення явищ - від докладного ознайомлення з природою, одиницями, компонентами медіатексту (I і II розділи) до функційної специфіки, якій і присвячено III розділ. Він спрямований на вивчення властивих мові масмедіа публіцистичних ресурсів у контексті розгалуженої, добре розвиненої стильової системи сучасної української літературної мови. Потреба розробляти соціально значущу проблематику, готувати медіатексти різної актуальної тематики та жанрів, при цьому враховуючи комунікативні обставини, зумовлює необхідність засвоєння здобувачами інформації про своєрідність актуалізації, наприклад, питомих і запозичених одиниць, активних і пасивних лексичних засобів, неологічних, спеціальних ресурсів, сталих зворотів, фонетичних, морфологічних, синтаксичних інструментів вираження. Корисним для професійного мовця є розуміння тенденцій у сфері медіамовлення, типових і нетипових процесів, потенціалу застосування офіційно-ділового, наукового, розмовного, художнього, конфемійного стилів у медійних текстах із публіцистичною домінантою.

У поданих теоретико-практичних матеріалах враховано як міждисциплінарний характер науки про текст, так і специфіку різних навчальних курсів медіалінгвального циклу. Так, у завданнях до тем застосовано комплексний підхід в осмисленні медіатексту: запропоновано питання, що стосуються функцій, ознак, одиниць, структури, інформаційного наповнення та емоційного забарвлення медіатексту, різновидів текстів за формою втілення і способом їх викладу, стильової та жанрової диференціації текстів, різновидів медіатексту, пов'язаних з особливостями його функціонування, тощо. Полегшать вивчення основних питань короткий огляд сучасної теорії медіатексту, запропонований терміноапарат (включає стрижневі дефініції), творчі завдання, докладний список рекомендованої літератури.

Отже, запропонований посібник стане в пригоді майбутнім медіафахівцям під час вивчення різних професійно орієнтованих дисциплін. Усі його складові сприятимуть засвоєнню комплексних фундаментальних знань про медіатекст як продукт журналістської практики, виробленню необхідних навичок із підготовки якісного твору, що забезпечить успішну професійну діяльність.

I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕКСТОТВОРЕННЯ ЯК ЧАСТИНА НАУКИ ПРО МЕДІА

1. Природа медіатексту.

З історії дослідження тексту.

Теорія тексту як відносно нова філологічна галузь загалом сформувалася в другій половині ХХ ст. на ґрунті загального мовознавства, граматики, текстології, стилістики, риторики, прагматики, семіотики, герменевтики тощо. Залишаючись міждисциплінарною, вона отримала вже окремий онтологічний статус, чітко визначений предмет – вербальний текст. Як більш-менш цілісне вчення про текст постало в західноєвропейській та північноамериканській лінгвістиці завдяки працям таких учених, як Е. Бенвеніст, Т. А. ван Дейк, В. Дресслер, К. Пайк, Ч. Фриз, З. Харрис та багатьох інших. В українському мовознавстві теорію тексту опрацьовували лінгвісти різних галузей, передусім синтаксисти, але тільки в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. її почали кваліфікувати як самостійний науковий напрям. Значний доробок у цьому зв'язку тут належить, зокрема, Д. Х. Бараннику, І. І. Ковалику, І. М. Кочан, А. І. Мамалізі, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ, К. С. Серажим, М. Д. Феллеру та деяким іншим ученим.

Оскільки теорія тексту все ще формується, не набула стрункості й задовільного окреслення, основні поняття потребують переконливішого з'ясування, глибшого осмислення, доопрацювання дефініцій та оптимальних терміноокреслень. З огляду на те, що всяка теорія спирається на поняттєвий апарат, який визначає її цілісність і довершеність та може бути як вдалим, так і невдалим інструментом пізнання, важливими завданнями залишаються визначення кола стрижневих понять вчення про текст, їхня інтерпретація та розмежування. Сказане має значення не тільки для наукової галузі, а й для відповідної навчальної дисципліни.

Сутність тексту / медіатексту як комунікативного лінгвального явища.

Вивчення різних питань теорії тексту (у т.ч. дискусійних) здійснюється на основі гносеологічних принципів за допомогою перш за все *загальнологічних методів та засобів* дослідження (аналітико-синтетичного, елементарно-теоретичного, індуктивно-дедуктивного тощо), а також із застосуванням *методів теоретичних досліджень* (аксіоматичного, гіпотетико-дедуктивного, історичного та ін.). Як доводять сучасні текстознавчі розвідки, результативними є й *різні види аналізу*: лексико-фразеологічний, синтаксичний, стилістичний, контент-аналіз, дискурс-аналіз тощо.

Безперечно, ключовим явищем і поняттям у теорії тексту є сам *текст*. З-поміж найбільш вивчених і добре окреслених лінгвістичних понять (*фонема, лексема, морфема* тощо) *текст* – найменш опрацьоване. Дискусійними та недостатньо обґрунтованими залишаються, зокрема, питання кваліфікації тексту як одиниці мови і мовлення, виокремлення його обов'язкових і необов'язкових (другорядних) ознак, розрізнення таких явищ, як *журналістський текст* і *медіатекст*. А оскільки текст є складним багаторівневим утворенням, конче потребує з'ясування його *компоненти та елементи*.

Складність визначення *тексту / медіатексту*, а отже, і наявність багатьох дефініцій зумовлена, на наш погляд, складністю самої його природи. З одного боку, він становить структурно-сміслову єдність, котра має свої специфічні ознаки, з іншого – це одна з ланок спілкування / комунікації. Текст – акт спілкування, зумовлений особливостями адресанта (індивідуума як мовця – носія певних знань, комунікативних навичок), комунікативною метою, інтенціями, завданнями, специфікою умов актуалізації тощо. Узагальнено текст розглядають як мовну одиницю з набором відповідних диференційних рис та конкретно – як мовленнєві вияви, окремі факти мисленнєво-мовленнєвої діяльності людини, тобто як «твори мовлення, що постали за системою певної мови, відображають ту або іншу ланку дійсності і створені у відповідності з різними комунікативними завданнями» [11, с. 6]. З огляду на це терміноапарат

лінгвістики тексту має ґрунтуватися не тільки суто на мовознавчих категоріях («позиціях чистої лінгвістики» [11, с. 6]), а й враховувати синтетичність його як центрального явища, зумовленість мовною та позамовною реальністю.

Різні підходи щодо розуміння поняття *текст* ілюструють і вже узвичаєні його тлумачення, зафіксовані в довідково-енциклопедичних джерелах. Порівняємо найбільш відомі з них.

Так, у «Словнику лінгвістичних термінів» Д. І. Ганича, І. С. Олійника *текст* (< лат. *textum* – тканина, зв'язок, побудова) окреслюється як «повідомлення, яке складається з кількох (чи багатьох) речень, характеризується змістовою й структурною завершеністю і певним відношенням автора до змісту висловлення. Таким чином, текст становить сукупність речень, що пов'язані і змістом (у кожному наступному реченні використана попередня інформація), і лексико-граматичними засобами (узгодження форм часу і способу дієслів, використання займенників, споріднених чи синонімічних слів тощо). Зв'язки між реченнями в тексті можуть бути контактні й дистантні» [2, с. 303].

Автори «Словника іншомовних слів» за ред. Л. О. Пустовіт пропонують тлумачити *текст* як «авторський твір або документ, відтворені на письмі чи друком; послідовність знаків, що утворює єдине ціле і становить предмет дослідження для лінгвістики тексту» [19, с. 881].

Точнішим та, як здається, найбільш оптимальним із наявних тлумачень є з'ясування сутності тексту через застосування дещо інших ключових понять, зафіксоване в енциклопедії «Українська мова», де текст розглядають як «писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у ближчій перспективі смисловими і формально-граматичними зв'язками, а в загальнокомпозиційному, дистантному плані — спільною тематичною і сюжетною заданістю» [20, с. 679]. У тексті можна вичленувати словесні масиви (цілісності, надфразні єдності) – лінійно розташовані сукупності речень, об'єднані тематично і структурно. «Текст як вища форма реального вияву комунікативної сутності мови має свою мікро- і

макросемантику» [20, с. 679], що формується на основі усіх структур та їх взаємодії. Тут, однак, додамо: для розмежування мовних одиниць вищого рівня, тобто комунікативних, принциповим критерієм є кількість мікротем – у тексті їх має бути мінімум дві. Звичайно, питання кваліфікації одиниць (судження / висловлювання / речення, умовиводи, текст) складне і не може бути розв'язане на підставі одного критерію. Крім того, треба враховувати, що текст має стильову маркованість (вона відіграє важливу роль у забезпеченні цілісності), яка частково виявляється вже на рівні окремого речення, але загалом «функціональна якість мовлення визначається лише на текстовому рівні, щонайменше – на рівні надфразної єдності, абзацу» [20, с. 680].

Тексти диференціюються за формами реалізації на усні та писемні, а значна частина їх може матеріалізовуватися в обох формах залежно від комунікативної ситуації, що враховано в деяких дефініціях тексту. Зокрема у визначенні, котре пропонують І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ: «текст (лат. *textum* – тканина, поєднання, в'язь) – це писемний або усний мовленнєвий потік, що являє собою послідовність звукових, графемних елементів у синтаксичних структурах (реченнях), які виражають комплекс пов'язаних між собою думок (суджень). Текст – це усне висловлення або відтворений на письмі «свідомо організований результат мовотворчого процесу» [11, с. 7].

Природу тексту не можна інтерпретувати без з'ясування його ознак (докладно про це йтиметься в частині II), адже всяке поняття осмислюється на підставі ознак явища, котрого воно стосується. Тому їх фіксування є бажаним і навіть необхідним у дефініціях. Принагідно зауважимо: саме поняття *ознаки тексту* також ключове у теорії тексту. Воно є принциповим для вивчення всяких текстів, тому, опрацьовуючи медіатекст, треба серед іншого враховувати, що він має іманентні (тобто внутрішні, зумовлені самою природою тексту) ознаки. Отже, розмежовуємо *обов'язкові / іманентні / первинні* та *бажані / секундарні* ознаки [22]. Для обох видів тексту (письмового й усного) суттєвим є питання про ідентичність / канонічність його форми, що є предметом вивчення особливої галузі філології – текстології. Мовознавство описує специфічні засоби, які

забезпечують відображувані в тексті смислові установки: лексичні, тектонічні (порядок слів, його зміна залежно від установки), інтонаційні, графічні засоби. Правильність сприйняття тексту забезпечують не тільки лінгвальні одиниці та їх поєднання, а й необхідний загальний фонд знань, комунікативний фон, тому сприйняття тексту пов'язують з *пресупозиціями* (< лат. *prae* – попереду і *suppositio* – припущення), що в лінгвістичній семантиці означає компонент смислу речення, який має бути істинним для того, щоб речення не сприймалося як семантично аномальне або недоречне у відповідному контексті. Дискусійним (як ми вже згадували) є питання про мінімальний обсяг тексту (наприклад, чи можна вважати текстом одну комунікативну репліку).

Про складність та нерозв'язаність багатьох проблем тексту свідчать і різні найменувань цього напрямку (*лінгвістика тексту, структура тексту, герменевтика тексту, граматика тексту* та ін.); онтологічний статус кожного з яких не зовсім чітко окреслений, а тому найбільш вдалим, універсальним вважаємо терміноокреслення *теорія тексту* і термін *текстознавство*. Логічним є, коли більш-менш струнко сформульована теорія лягає в основу окремої галузі та відповідно навчальної дисципліни. У нашому випадку – це теорія тексту, на якій ґрунтується текстознавство. В українському мовознавстві узвичаєним є також поняття *лінгвістика тексту* [23, с. 316-319; 17, с. 283-286], під яким розуміють галузь мовознавства, що вивчає «семантичну, структурно-граматичну, семантико-змістовну, комунікативно-прагматичну організацію текстів, їхню категорійну систему й мовні засоби її репрезентації, а також процеси породження, розуміння й інтерпретації текстів у семіотичному універсумі культури» [17, с. 283-284]. Лінгвістика тексту як комплексна дисципліна має кілька напрямів дослідження, що зумовлено багатоаспектністю організації тексту. Серед них – структурно-граматичний, семантичний, комунікативно-прагматичний, семіотичний, когнітивний та прикладний. Таким чином, лінгвістику тексту можна окреслювати як *текстознавство*, а з огляду на однослівну форму цього терміна, тобто більш економну, таку, що відповідає вимогам до терміноокреслень, надавати їй пріоритет.

Зауважимо: у науковому обізі є ще й термін *текстологія*, що на перший погляд синонімічний до вже згаданих, однак він у значеннєвому сенсі суттєво відрізняється, оскільки окреслює особливу галузь філології, яка орієнтована на вивчення тільки канонічних текстів. К. С. Серажим, наприклад, теж цілком слушно наголошує на відмінностях термінів *текстологія* і *текстознавство*, останній з яких визначає як «галузь філології, що вивчає закони творення тексту як найвищої й незалежної мовної єдності, а також притаманні текстам типи, властивості, функції, стилі та жанри» [18, с. 8-9]. Тут, щоправда, акцентувати увагу варто перш за все на предметі (до речі, з огляду на деякі неточності в науковій літературі щодо предмета / об'єкта лінгвістичних галузей, наголосимо: їхнім об'єктом завжди є мова, а предмет залежить від конкретної спрямованості, основного аспекту), тобто на тексті.

Отже, *текстознавство* – це галузь філологічної науки, що вивчає текст з усіма його умовами творення, властивостями та специфікою функціонування. Зручність такої дефініції зумовлена не лише її компактністю, а й фіксуванням предмета в усіх його проявах (від породження, природи до сприйняття), універсальністю щодо всіх напрямів лінгвістики тексту (комунікативно-прагматичного, когнітивного, семантичного, структурного, естетичного тощо). *Медіатекст* як один із різновидів тексту, поза сумнівом, входить у предмет текстознавства, і його вивчення має здійснюватися у зв'язку з усіма напрямками, тобто з урахуванням багатьох аспектів, як-от: дескриптивного, прагматичного, історичного, соціокультурного, ортологічного тощо.

Оскільки природа тексту складна, а її пізнання пов'язане з осмисленням інших понять і явищ лінгвальної комунікації, у т. ч. масмедійної, процес її наукового осягнення триває. Актуальними як у галузі лінгвістики, так і в інших дотичних сферах (медіалінгвістика, теорія журналістики / масмедіа, теорія комунікації та ін.) є різноманітні проблеми, серед яких значна кількість – інтердисциплінарного характеру. Подамо найбільш суттєві у цьому зв'язку поняття.

Інтертекстуальність (< лат. *inter* – між, поміж і *текстуальність*) є одним із багатьох дотичних до тексту і центральних у текстознавстві понять. Вона може пов'язувати тексти різних авторів, жанрів, культур, епох, виявлятися як накладання текстів (натяки, згадки, цитування), формування асоціативних комбінацій, породжуючи додаткові смисли. В. Коптілов услід за французьким дослідником Ж. Женеттом («Палімпсести: література другого ступеня». – Париж, 1992) цілком слушно виокремлює кілька типів взаємодії текстів / інтертекстуальності: *власне інтертекстуальність* (наявність в одному тексті інших текстів у формі цитат, алюзій тощо), *паратекстуальність* (зв'язок тексту з його назвою, передмовою, епіграфом, післямовою та ін.), *метатекстуальність* (покликання на попередній текст у вигляді коментування), *гіпертекстуальність* (висміювання, пародіювання іншого тексту), *архітекстуальність* (зв'язок тексту з іншими текстами того самого жанру). Крім того, науковець зауважує, що інтертекстуальність може бути відкритою (загальноживаною, явною, зрозумілою) і закритою (прихованою). Однак при важливості самого поняття його недоліком, як влучно зауважує В. Коптілов, є «недостатня чіткість, розпливчастість, яка виявляється, коли ми залишаємо теоретичні верховини й переходимо до практичного застосування (...) виявити в тексті згадані вище різновиди інтертекстуальності спроможний лише читач-ерудит» [8, с. 53-54]. Тому категорія інтертекстуальності є доволі відносною в тексті й потребує певних умов для ідентифікації, оскільки на рівні перцептивної структури прямо залежить від її усвідомлення реципієнтом як тексту в тексті.

Серед важливих, дотичних до поняття *текст* розглядаємо і *гіпертекст* (< грец. *hyper* – над, надміру і *текст*), який, однак, безпосередньо не пов'язаний із поняттям гіпертекстуальності, окресленим Ж. Женеттом і В. Коптіловим. Доволі поширеним тлумаченням гіпертексту є запропоноване І. Б. Штерн на основі концепцій закордонних дослідників (передусім Дж. Конкліна, Д. Раймонда та ін.): «технологія організації та споживання текстових матеріалів, що поєднує нелінійний, асоціативно-фрагментарний та сітковий принципи репрезентації інформаційного середовища з процедурами вільної навігації за будь-якими

нелінійними зв'язками, зафіксованими в цьому середовищі. Такий спосіб організації великих інтерактивних інформаційних комплексів прийнято, зокрема, у системі мультимедіа, котрі складаються з інформаційних середовищ різної природи (текст, звук, анімація, графіка тощо)» [23, с. 65]. Вужче, у власне лінгвістичному аспекті, суть поняття зводиться до способу організації саме текстової інформації «у вигляді сітки, вузли якої співвідносяться з певними фрагментами тексту, а дуги, що поєднують вузли, символізують різноманітні нелінійні та глибинні зв'язки між цими фрагментами. Мандруючи за зазначеними зв'язками, можна проглядати матеріал у будь-якій послідовності, формувати нові текстові структури, одночасно тримаючи в полі зору та зіставляючи різні інформаційні фрагменти» [23, с. 65]. Вузли можуть стосуватися і окремих слів, і висловлювань, і всього тексту, тобто представляти інформацію різних типів. Гіпертекстові зв'язки виявляються як між фрагментами самого тексту, доповненнями до тексту (вербальними, візуальними, аудіовізуальними), так і з іншими текстами (документам, коментарями, анотаціями тощо).

З другої половини ХХ ст. спостерігається постійний інтерес до вивчення гіпертексту (що зумовлено бурхливим розвитком засобів масової комунікації і перш за все поширенням інтернету), хоча й відбуваються зміщення акцентів у таких дослідженнях: від вивчення технологічних переваг гіпертексту (70-80-ті роки) до аналізу когнітивно-креативних його аспектів, який спрямований і на роль гіпертекстових засобів у пізнавальній, комунікативній творчій діяльності. Такий підхід враховано у відомій функціональній класифікації гіпертекстових систем Дж. Конкліна (бібліотечні макросистеми; системи дослідження проблем – засоби підтримки підготовчих стадій творчої роботи, стадій неструктурованого мислення, тобто знаряддя когнітивного сервісу; системи для проглядання (браузингу) повнотекстових баз даних; експериментальні системи, що досліджують креативні можливості гіпертекстової технології) [23, с. 66-67]. За способом побудови розрізняють ще й ієрархічний, що має родо-видовий характер, та мережений, що має сіткову структуру, гіпертексти [17, с. 86].

Розгортання тексту в іншому тексті (гіпертекстуальність) можливе лише за рахунок сучасних технологій, а тому за своєю природою гіпертекст є медіатекстом, тобто поняття гіпертексту входить у поняття медіатексту. Традиційні друковані видання хоч і містять різноманітні пояснення, покликання, котрі стосуються текстів, але в них не включені, не дають змогу перебудувати, розширяти, поглиблювати, без кінця розгортати структуру тексту, вводити в нього інші фрагменти тощо. Тому щодо традиційних друкованих текстів актуальними різновидами інтертексту можна вважати *власне інтертекст, паратекст, метатекст, архітекст*.

У зв'язку з вивченням тексту науковці активно послуговуються і поняттям *дискурс* (< франц. *discours* – промова, виступ < лат. *discursus* – бесіда, розмова), яке тлумачиться по-різному. Так, С. Я. Єрмоленко пропонує кілька пояснень: 1) «одиниця спілкування, більша за речення, в якій наявні міжреченнєві зв'язки забезпечують цілісність і зв'язність висловлювання, логічне розгортання думки»; 2) «висловлення як безпосередня мовна діяльність, що реалізується у конкретній життєвій ситуації, у певній формі спілкування, поведінки, міміки, жестів, настрою мовця, а також у характерних соціокультурних, психолінгвальних умовах, коли на перший план виступає соціальна роль мови»; 3) «текст (письмовий і усний), об'єднаний наскрізною ідеєю, одним мотивом; розглядається у широкому контексті його творення і сприймання, тобто відбиває національно-культурні, соціальні, психічні умови авторської мовотворчості. Інтерпретація твору (творів) автора як певного дискурсу потребує виходу в сферу прагмалінгвістики, залучення позамовних чинників, що мотивують таке чи інше прочитання твору» [5, с. 142-143]. Зауважимо: перші два тлумачення дискурсу неоднозначні (по-перше, одиницями спілкування, більшими за речення, можуть бути й інші, як-от: на рівні фонетики – фраза, на логічному рівні – міркування тощо; по-друге, виявом безпосередньої мовної діяльності є мовлення, а ширше – спілкування, комунікація) і не окреслюють це поняття як щось особливе, відмінне від інших одиниць та функцій.

Як бачимо, всі тлумачення тісно пов'язані з поняттям *текст*, а сам термін не може розглядатися поза текстом. Проблема застосування цієї терміноодиниці полягає в її розмитості, а для точності й однозначності наукових досліджень необхідно надати йому конкретики, звузити значення. Тим більше, що в деяких мовознавчих словникових джерелах пріоритети вже визначені. Поділяємо думку про те, що *дискурс* – це перш за все зв'язний текст у зв'язку з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками. А оскільки умови породження і сприйняття давніх текстів втрачено, тобто немає безпосереднього зв'язку із життям, то поняття дискурсу не актуальне для текстології. Іншим і складним питанням, над яким потрібно ще розмірковувати, є застосування поняття *дискурс* до медіатекстів порівняно не давніх, але й не сучасних у вузькому сенсі (наприклад, двадцятилітніх, десятилітніх і т. д.).

З одного боку, дискурс стосується прагматичної ситуації, яку обов'язково беруть до уваги під час визначення його комунікативної адекватності, для з'ясування його імплікацій і пресупозицій, для інтерпретації. «Життєвий» / реальний контекст дискурсу моделюється у формі фреймів / типових ситуацій або сценаріїв, що роблять акцент на розвитку ситуацій. З іншого боку, дискурс стосується ментальних процесів комунікантів, соціокультурних, психологічних, етнічних правил і стратегій породження та розуміння мовлення в різних ситуаціях. Тому розуміння дискурсу передбачає врахування і всього, що з цим пов'язане: всі особливості мовлення (імпровізованість / підготовленість, реєстр, темп, гучність та ін., відбір засобів інших рівнів), змістовність (співвідношення загального / конкретного, відомого / нового, тривіального / нетривіального, явного / прихованого), мету спілкування та її досягнення.

Отже, найбільш оптимальним вважаємо тлумачення *дискурсу* як зв'язного тексту у зв'язку з екстралінгвальними (прагматичними, національними, соціокультурними, психологічними тощо) чинниками, тобто текст, «занурений у життя», текст у дії, текст як компонент взаємодії людей. Таке окреслення дискурсу, гадаємо, гармонійно доповнить розуміння системи одиниць мови, де

протиставлене загальне і часткове, абстрактне і конкретне – мова / мовлення, фонема / звук, лексема / слово, синтаксема / речення, текст / дискурс тощо. Хоча *текст* і *дискурс* як відносно нові поняття потребують більш докладного вивчення, конкретизації і щодо сенсу самих одиниць, і щодо їхніх функції та статусу в системі мови.

Для вивчення і розуміння тексту, зокрема і медіатексту, важливими також є й інші поняття. Серед них *контекст* як «змістово закінчений відрізок усного або писемного мовлення, достатній для визначення смислу слова, виразу чи речення, що входять до його складу, для встановлення граматичних словоформ, характеристики синтаксичних структур та для з'ясування стилістичного або лінгвістичного функціонування слів (словоформ), виразу та вислову» [11, с. 9]. Оскільки поняття *контекст* також охоплює вербальне оточення, форму висловлювання, ситуацію мовлення, суттєвим є й розрізнення *мінімального контексту* / *мікроконтексту*, *макроконтексту* і *понадконтексту*. Поняття *контекст* має сенс лише у зв'язку з тим, на що спрямована увага реципієнта – окреме висловлювання, міркування або увесь зміст тексту. Це пояснює необхідність виокремлення як *горизонтального* («оточення певної мовної одиниці умовами або особливостями вживання певного елемента в мовленні і взагалі закінченим у смисловому відношенні відрізком писемного мовлення, що дає можливість з'ясувати значення слів або фраз, які входять у нього» [11, с. 10]), так і *вертикального* («історико-філологічного», який містить об'єктивно закладену у творі інформацію [11, с. 10]) *контексту*.

Враховуючи те, що зміст формується на основі прямо вираженої вербальної та прихованої інформації, що створюється за рахунок переосмислень, натяків, вмонтованих текстів (гіпертекстів) тощо, обов'язковим для пізнання тексту є й поняття *підтекст* / *латентний зміст*. Під цим терміном розуміють «вербально не виражену приховану інформацію, яка виявляється в процесі читання (слухання) тексту на фоні основної, змістово-фактуальної інформації завдяки здатності мовних одиниць породжувати асоціативні і конотативні значення» [11, с. 9]. Підтекст є вторинним явищем – він неможливий без прямого

словесного змісту, потребує вдумливого сприймання та готовності реципієнта його виявити, усвідомлення усієї концепції твору. Запрограмований, свідомо закладений автором підтекст є суттєвою частиною тексту. А у випадках, коли підтекст формується незалежно від задуму автора і його бажання, він залишається складовою тексту, хоча роль його двозначна (може бути як негативною, так і позитивною). Наявність підтексту та посилення його ролі прямо пов'язані з формою і обсягом викладу. Так, у публіцистичному мовленні це явище найчастіше спостерігається у відносно великих аналітичного спрямування творах. Чим менший текст, чим більше він зорієнтований на суто інформування, констатацію, тим менша ймовірність формування підтексту.

Цей невеликий огляд і спроба уточнення та розмежування найбільш важливих, на наш погляд, понять (*текст, теорія тексту / медіатексту, дискурс, гіпертекст, інтертекст* тощо) засвідчує не тільки складність і багатоманітність самого явища тексту, його природи, а й потребу розв'язання багатьох інших теоретичних проблем (як-от: визначення статусу понять медіатекст, медіатвір, журналістський текст, різновиди медіатексту та ін.). І тут найбільш ефективним вважаємо комплексний підхід, що ґрунтується на синтезуванні результатів досліджень різних галузей знань – від лексикології, синтаксису, комунікативної лінгвістики, соціолінгвістики і т.д. до журналістикознавства, культурології, філософії.

2. Ознаки медіатексту та поняття про ідеал медіатвору.

Іманентні / первинні ознаки.

Медіатексту, як і тексту загалом, притаманні **ознаки**, зумовлені його природою, – **іманентні**. Їх розглядають і як центральні категорії в теорії тексту – *зв'язність, цілісність, лінійність, просторово-часовий континуум, викінченість*. Однак у зв'язку з нерозв'язаною ще проблемою статусу тексту, медіатексту, журналістського тексту, потребою глибшого пізнання природи тексту як однієї з ланок комунікації, актуальним і принциповим є питання

чіткого окреслення *основних* та *факультативних* ознак. Перш за все варто визначити й розмежувати *обов'язкові* (основні, базові, конститутивні) та *необов'язкові* (вторинні, факультативні, варіативні) ознаки медіатексту з урахуванням багаторівневості й різноманітності одиниць тексту.

На підставі вже наявних обґрунтованих і переконливих міркувань науковців (переважно лінгвістів, знавців мови засобів масової інформації [18; 10; 2; 9; 11; 20 та ін.]) та власних спостережень щодо сучасної медіатворчості виокремимо такі універсальні, властиві творам усіх стилів і жанрів, ознаки тексту: *когерентність, когезія, членованість, лінійність, просторово-часовий континуум, викінченість* (іманентні ознаки), а також *ефективність (дієвість), інтерсуб'єктивність* тощо.

Медіатекст, як і всякий інший текст, сприймається як цілісне окреме, у всіх планах завершене, утворення завдяки обов'язковим ознакам, перш за все іманентним, тобто таким, які не залежать ні від тематичної наповненості, ні від стилістичної маркованості, ні від аудиторної спрямованості, ні від волі автора.

Когерентність ґрунтується на тісному взаємозв'язку всіх змістових і формальних складових тексту. Так, смислова єдність забезпечується взаємодією мікротем та логікою розгортання макротем на рівні тематичної структури. Особливо виразним у цьому відношенні є саме медіатекст, оскільки, на відміну від художнього чи, наприклад, наукового, що можуть мати складну й розгалужену тематичну побудову, він звичайно монотематичний (це зумовлено потребами масової комунікації, невеликим обсягом тощо). І когерентність тут досягається за рахунок сукупності підпорядкованих основній темі підтем, що ілюструє будь-який, навіть довільно взятий, текст. Зрозуміло: жодна тема не може бути висвітлена поза мовними ресурсами, серед яких як інструменти когерентності варто розглядати не тільки граматичні [9, с. 33], а й фонетичні, лексичні, фразеологічні, словотвірні та інші.

Це добре ілюструють факти сучасної медіатворчості. До прикладу, проблема місця гуманітарних і суспільних наук у навчальному процесі

українських вишів (у т. ч. технічних) вивчається автором «Українського тижня» в багатьох аспектах (що засвідчують відповідні мікротеми: *гуманітарні дисципліни й Закон України «Про вищу освіту»*; *ключові компетенції студентів у резолюції Ради Європи*; *роль гуманітарних та суспільних наук у технічній освіті*; *практика країн Євросоюзу і США та ін.*) і реалізується різноманітними мовними ресурсами: фонетичними засобами милозвучності (варіювання сполучників, прийменників), лексико-стилістичними (синонімією, терміновживанням, метонімією, метафорою), синтаксичними (вставними конструкціями) тощо: *«(...) прагнення скасувати або принаймні скоротити викладання гуманітарних та суспільних наук і послатися при цьому на світовий досвід, м'яко кажучи, не витримує критики. На Заході розуміють роль цих предметів у формуванні профільних фахівців. А намагання вітчизняних функціонерів вирішити кон'юнктурні проблеми бюджетного дефіциту за рахунок гуманітаріїв та суспільствознавців загрожує зведенням університетської освіти до рівня професійно-технічної, дальшим зростанням прірви у технологічному розвитку між Україною та цивілізованим світом, обмежує можливості адаптації молодого покоління» (УТ).*

Зв'язність, як уже доведено, поряд із цілісністю належить до основних ознак тексту. У цьому аспекті на перший план висувається проблема правильності / неправильності побудови зв'язного тексту. Неабиякого значення саме в медіамовленні набуває послідовність розгортання тексту на основі розробки макротеми, хоча спосіб і якість розвитку журналістської ідеї в тексті (оскільки є неідеальні, шпаруваті, недостатні за включеними мікротемами тощо приклади) не впливає на саму наявність такої принципової ознаки для тексту як одиниці мови / мовлення. Тому є всі підстави вважати когерентність обов'язковою категорією всякого тексту, зокрема і журналістського.

З когерентністю тексту тісно пов'язана й інша обов'язкова ознака – *когезія*, котра реалізується за допомогою всіх текстових засобів: структурно-композиційних, змістових, власне вербальних. Можна погодитися з розмежуванням лінійної та вертикальної зв'язності [9, с. 34], хоча поняття

лінійної зв'язності дещо збігається з поняттям лінійності тексту як окремої ознаки. Зрозуміло, що лінійна зв'язність виявляється у безпосередньому (контактному) зв'язку всіх елементів тексту, що доводять, зокрема, синонімія, узгодження видо-часових форм дієслів, послідовність синтаксичних конструкцій тощо. Так, граматична зв'язність уже переконливо обґрунтована, зокрема, А. Мамалигою в результаті вивчення різноманітних видів зв'язку: ланцюжкового, паралельного, корелятивного та ін. [10, с. 103]. Вертикальна когезія ґрунтується на тематичній узгодженості кожної частини тексту з макротемою, котра, як правило, зафіксована у його назві. Порівняймо макро- і мікротеми в публікації І. Лосева *«Страсті по академії. Про головні хвороби НАНУ і шанси на одужання»*. Макротема: *головні проблеми НАНУ і деякі способи їх вирішення*; мікротеми: *з історії НАНУ, історично сформована специфіка НАН України та перспективи / «минуле й майбутнє українського наукового Олімпу», роль академічної науки в українському соціумі, структура та принципи діяльності НАНУ, необхідність реформування Національної академії наук України за умови її збереження у модернізованій формі / НАНУ «перетворилася з живої та діяльної організації на пам'ятник самій собі. Потрібні нові ідеї, нові форми, нові керівники. Історія кидає виклик. На нього треба відповідати»* (УТ). Зауважимо, що саме у текстах, які за змістом прямо пов'язані з реальністю (а це науковий, діловий і публіцистичний), заголовки відображають основну тему, тобто є темовидільними компонентами. Дискусійним, зокрема з погляду логіки, видається запропонований у посібнику І. Кочан [9, с. 35-37] розподіл засобів зв'язності на логічні, асоціативні, образні, композиційно-структурні, стилістичні, ритмоутворювальні. Адже образне мовлення ґрунтується на асоціаціях і водночас є виразним стилістичним засобом (передусім у художній творчості), крім того, воно виявляється в конкретних фрагментах тексту, тобто входить у його структуру. Наприклад, як у згаданому вище тексті І. Лосева: *велика наука «неможлива за перебування при владі метушливого, крадійкуватого класу торгашів, які мислять тільки на рівні тут і тепер, змушуючи країну постійно, щопонеділка розпочинати «нове життя» з кожною новою групою, якій вдалося взяти під контроль державний апарат.*

Саме тому знаний соціолог Євген Головаха назвав їхнє панування «моментократією»; «науковий потенціал досі є одним із небагатьох справжніх козирів України в міжнародному розподілі праці»; «НАНУ – величезне підприємство з десятками «цехів»-інститутів і лабораторій, тисячами працівників. Це ієрархізована структура, така собі піраміда, на верхівці якої перебуває вища влада (...). Під ними академічна номенклатура (...), ще нижче – наукові «посполиті», практично безправні наукові співробітники, навіть якщо вони доктори і кандидати наук»; «Вибори академіків і член-кореспондентів відбуваються без участі наукових колективів академічних інститутів (може, трохи демократичніше, ніж вибори понтифіка Колегією кардиналів, але не набагато)» (УТ).

Безперечно, розуміння цілісності як облігаторної ознаки медіатексту та її дослідження вимагає виявлення функціонального навантаження всіх елементів і компонентів тексту. До прикладу, в граматичному аспекті беремо до уваги такі компоненти тексту, як 1) речення; 2) групи речень, об'єднані логічним і синтаксичним зв'язком, та елементи: 1) дане (тема, предмет висловлювання); 2) нове – основний зміст висловлювання», що виформовуються в текстову цілісність за допомогою різноманітних зв'язків (контактного, дистантного, ланцюгового, паралельного тощо) [3, с. 139-140]. У цілому важливою тут є загальна функціональна спрямованість твору. З огляду на те, що при всій різноманітності функцій журналістського тексту домінує прагнення поінформувати соціум про суспільно значущі події / реалії, визначення засобів когезії в конкретному тексті потребує насамперед урахування всіх лінгвальних (лексичних, фразеологічних, синтаксичних тощо) особливостей реалізації прямого і прихованого змісту. А декодування смислу здійснюється за допомогою методів теорії тексту, які, звичайно, не можна ігнорувати при аналізі когезії в журналістському творі. Підкреслюємо, що когерентність і когезія перебувають у тісному взаємозв'язку, реалізуються за допомогою засобів усіх рівнів, тому не можуть розглядатися ізольовано одна від одної.

Серед базових універсальних ознак слід розглядати й *членованість* тексту, тобто можливість його структурування за різними параметрами та з різною метою. Наприклад, глибинне й поверхове, концептуальне, методичне, змістове, графічне [9, с. 38], інтонаційне, граматичне тощо. Але вияв цієї риси все ж уможлиблюють когерентність і когезія, тобто зазначена ознака дещо вторинна, а тому не може виявлятися окремо та як перша в ієрархії ознак. До прикладу, членованість добре ілюструють змістовий поділ на тематичні компоненти (за розгортанням мікротем), логіко-поняттєвий поділ (за стрижневими поняттями, ключовими словами), граматичний поділ (за синтаксичними конструкціями, надфразними єдностями), графічний поділ (за абзацами).

Викінченість як ознака тексту зумовлена уже згаданими облігаторними рисами, формується на основі узгодженості задіяних ресурсів, що забезпечують когерентність і когезію, які, нагадаємо, втілюються у взаємодії всіх синтагматично-парадигматичних засобів та зв'язків. Стосовно журналістського тексту викінченість можна тлумачити в широкому сенсі як гармонійність змісту і форми, що втілюється на різних рівнях (тематичному, логіко-поняттєвому, емоційно-експресивному тощо) і різними засобами (здебільшого лінгвальними).

Оскільки всі ці ознаки притаманні текстам різної стильової належності, змістової, жанрової, функціональної специфіки, важливо виокремити те обов'язкове, що дає підстави кваліфікувати певний текст як медіатекст. Передусім – це включеність медіатексту в масовокомунікаційний процес, вужче – у масовоінформаційний простір, тобто актуалізація в ЗМІ. (Тут під поняттям «включеність» розуміємо процес від створення професійним чи непрофесійним автором твору суспільно значущої тематики з наміром масового інформування спільноти до його оприлюднення в мас-медіа.) Пропонуємо називати цю рису *масовокомунікаційною інтегрованістю (МКІ) / комунікативністю / медійністю*. З огляду на те, що МТ є центральною ланкою масового інформування, саме ця ознака дає змогу виокремити його з-поміж інших текстів – власне публіцистичних, художніх, ділових, наукових. Крім того, оскільки медіатекст має щонайменше дві форми реалізації (як результат

непрофесійної і професійної мисленнєво-мовленнєвої діяльності), то професійний медіатекст повинен характеризуватися ще й обов'язковими культуромовними комунікативними рисами, як-от: змістовність, нормативність / правильність, логічність, точність, ясність, різноманітність, багатство тощо.

Факультативні / вторинні ознаки медіатексту.

Факультативними / варіативними можна вважати вторинні ***ознаки***, що простежуються самостійно і як правило не мають спеціальних засобів реалізації й суттєво не впливають на сприйняття тексту як окремої лінгвальної одиниці. Наприклад, *модальність*, яка відображає авторську емоційну позицію щодо повідомлюваного. Вона хоч і не є визначальною, однак притаманна тексту (зумовлена його природою, авторським началом) та може виявлятися не тільки однозначно як позитивне чи негативне, а й як нейтральне ставлення. Незважаючи на те, що в медіатексті можливі різноманітні вияви авторських емоцій, саме нейтральність найбільш узгоджується із загальновизнаними принципами журналістської творчості (неупередженості, збалансованості, правдивості тощо).

Ефективність / дієвість / результативність не є самостійною ознакою і залежить від рівня формально-змістового втілення теми, від культуромовних якостей створеного тексту тощо. Цим поняттям справедливо приділено багато уваги в науковій літературі з журналістикознавства [6; 15; 12 та ін.], але способи визначення ступеня ефективності / дієвості / результативності будь-якого медіатексту залишаються відкритим питанням. Попри неприциповість такої ознаки для тексту як лінгвальної одиниці, її, поза сумнівом, можна вважати бажаною. Ефективність, як і очікувана результативність, забезпечується тут всіма текстовими засобами, хоча її передумовою є передусім вдало обрана соціально значуща проблематика, врахування інформаційних потреб спільноти.

З огляду на все сказане таку запропоновану науковцями категорію, як *інтерсуб'єктивність* [9, с. 43], розглядаємо в контексті ефективності, оскільки адекватне розуміння реципієнтами одного і того ж тексту, сприйняття його таким, як це задумував автор, є одним із чинників, що її забезпечує. Так само слід

тлумачити ознаки *переконливості, апелятивності, впливу*. Однак з огляду на сутність медіатексту як найважливішої ланки масової комунікації недоцільно вважати апелятивність самостійною ознакою тексту.

До важливих (хоча й необлігаторних) рис медіатексту можна зарахувати *істинність / правдивість*. Зразки журналістської творчості демонструють наявність текстів з істинною та неістинною інформацією (особливо виразними прикладами оманливих суджень є твори про українсько-російські взаємини багатьох сучасних російських журналістів). Звичайно, сама природа журналістики і її основні професійні стандарти передбачають створення та оприлюднення виключно правдивих текстів, тому істинність / правдивість варто кваліфікувати як бажану рису.

Принциповим у теорії медіатексту, отже, є питання про його специфічні ознаки, що дають підставу виокремити медіатекст з-поміж інших, визначити межі поняття і дати йому оптимальне термінологічне окреслення. Оскільки облігаторні риси не можуть вважатися диференційними (саме на їхній основі мовні одиниці кваліфікуються як власне текст), слід вказати на те особливе, що характеризує медіатекст. Це, по-перше, зв'язок змісту з реальною дійсністю, відповідність реальному історичному часу, доволі спрощена, розрахована на масову аудиторію інтерпретація соціально значущих реалій, що зумовлює, крім усього іншого, відносно невеликий обсяг. По-друге, яскраве превалювання засобів публіцистичного функціонального стилю літературної мови при наявності елементів інших стилів (контамінація – залучення ресурсів офіційно-ділового, наукового, художнього, конфесійного, розмовного). По-третє, включеність у масовий комунікаційний процес, оприлюднення у ЗМІ.

Усі ознаки доцільно кваліфікувати з погляду обов'язковості / необов'язковості їх для тексту як лінгвальної одиниці. Отже, універсальними облігаторними в медіатексті вважаємо *когерентність, когезію, членованість, лінійність, викінченість, інтегрованість*; факультативними – *модальність* (вона притаманна медіатексту, але її зумовленість природою тексту потребує докладнішого вивчення й відповідної кваліфікації), *інтерсуб'єктивність* (а ця

ознака може розглядатися в контексті модальності) та деякі інші. До того ж у зв'язку з тим, що журналістський текст є результатом професійної мовної практики, обов'язковими (хоч безпосередньо й не пов'язаними з природою тексту як одиниці) вважаємо *істинність*, *ефективність*, *культуромовну довершеність*. Риси, котрі наближають медіатекст до взірцевого, ідеального, можна окреслювати як бажані. Сама проблема розмежування ознак тексту, в т. ч. медіатексту, на обов'язкові, варіативні та бажані потребує подальшого опрацювання. Її активніша розробка (якщо не остаточне вирішення) сприятиме більш глибокому розумінню природи, якісних і функціональних особливостей медіатексту.

Одиниці тексту.

Попри значний інтерес до вивчення медіатексту, що засвідчують численні праці сучасних українських журналістикознавців, розробка питання про *одиниці тексту* демонструє неповне, несистемне розуміння та не зовсім логічне їх виокремлення. Хоча слід визнати: навіть мовознавчі енциклопедичні видання не дають стрункого й повного їх опису. А вивчення тексту в найрізноманітніших аспектах (у т.ч. всіх стилів і жанрів) неможливе без врахування його одиниць. Тим більше, що «знання про текст є фаховими знаннями для представників багатьох гуманітарних професій, оскільки подібні знання визначають характер діяльності зі словом. Без знань про предмет діяльності немає і самої діяльності (...)» [16, с. 6]. А отже, проблема окреслення та чіткого розуміння набору одиниць тексту є актуальною.

Текст як складне утворення, лінгвальна одиниця найвищого рангу, включає мовні засоби усіх рівнів, тому не можна ігнорувати якийсь із них, надаючи перевагу, наприклад, лише синтаксичній складовій. Вона, безперечно, суттєва, оскільки найменшою *комунікативною одиницею* справедливо вважають *речення* (у письмовому тексті) / *синтагму, фразу* (в усному тексті). Тут можна задіяти і поняття «*висловлення*» / «*судження*», які окреслюють найменшу комунікативну одиницю й на рівні логіки узгоджуються з уже названими поняттями. Як граматично та інтонаційно оформлене смислове закінчене ціле

висловлення характеризується предметно-сисловою вичерпністю, мовленнєвим задумом або мовленнєвою волею мовця, типовими композиційно-жанровими формами завершення. Конститутивною особливістю висловлення як комунікативної одиниці тексту є «зміна мовленнєвих суб'єктів-мовців (у мовленнєвому процесі), що обрамляє висловлення і відділяє від інших зв'язаних з ним висловлень» [11, с. 11].

Оскільки найменша комунікативна одиниця тексту розглядається в різних аспектах, доречно залучати при цьому й терміни, які окреслюють її з фонетичного погляду й набувають першочергової ваги під час аналізу усного тексту (аудіовізуального медіатексту, живорозмовного тексту). В усному тексті в аудіовізуальних ЗМІ найменшою, хоч і некомунікативною, одиницею є *фонетичне слово / акцентно-ритмічна структура, група*. Одне від одного вони відокремлені найменшими паузами (це залежить як від комунікативної мети, темпу мовлення, так і від індивідуальних особливостей мовця). «Фонетичне слово, – зазначає Ю. О. Карпенко, – є одиницею загалом більшою, ніж просто слово (...). Воно втягує до свого складу суміжні службові слова, об'єднуючи їх спільним наголосом» [7, с. 123]. Такі одиниці утворюються за рахунок втягування у структуру попереднього перед наголошеним слова (проклітики) або розташованого після (енклітики). Можливі варіанти одночасного поєднання і проклітиків, і енклітиків. Ритмічні структури / фонетичні слова (два і більше) утворюють більші сегментні одиниці – *синтагми*, які «(...) своїм змістовим боком та граматичною організацією синтагма є одиницею синтаксису, а своїм звуковим боком вона належить до сегментних фонетичних одиниць, займаючи своє місце поміж фонетичним словом і фразою. Звичайно, якщо речення побудоване з одного слова, то синтагма збігається водночас і з фонетичним словом, і з фразою. Але це скоріше виняток, а не правило» [7, с. 132]. Вони є фонетично цільнооформленими, з єдиним синтагматичним наголосом, який характеризується посиленням акустичних параметрів, зокрема гучності, і переважно припадає на останнє слово синтагми; при цьому мелодика спочатку підвищується, а потім понижується. Паузи між синтагмами триваліші, ніж між

фонетичними словами (на письмі такі паузи не завжди відповідають розділовим знакам, оскільки прямий зв'язок між членуванням на синтагми і розділовими знаками не завжди є). Поділ фрази на синтагми може бути різним, що залежить, як слушно зауважує Ю. О. Карпенко, від інтонації мовця, темпу мовлення, а головне – від інтерпретації, від розуміння змісту висловлювання [7, с. 133].

Комунікативною ж сегментною одиницею тексту є *фраза*, що співвідносна з іншою комунікативною одиницею – *реченням / висловлюванням*. Фраза, крім того, може розглядатися як реальна одиниця тексту, оскільки є носієм мікросемантики, хоча не завжди втілюється на рівні двох і більше синтагм, а іноді складається лише з одного фонетичного слова чи з однієї синтагми. Однак «в будь-якій своїй деталізації фраза є ієрархічно найвищою фонетичною одиницею. Вона має свої семантичні й граматичні (морфологічні і синтаксичні) засоби організації (...). (...) фонетичні засоби організації та виділення фрази – ті ж, що і в синтагми: паузи між фразами, фразовий наголос та інтонація» [7, с. 138].

Так само, враховуючи те, що на рівні змісту текст членується на фрагменти, які розкривають одну мікротему, можна говорити про реальну одиницю – «найменший словесний масив, що складається з лінійно розташованої сукупності речень, об'єднаних у тематичну і структурну цілісність, після якої йде інша цілісність того ж рівня» [20, с. 679]. При актуальному членуванні речення це *надфразна єдність*, а графічно – *абзац*. У друкованому тексті абзаци «входять у більші за обсягом мовленнєві масиви, формуючи макроструктуру тексту і забезпечуючи його цілісність за допомогою дистантно реалізованих смислових і формально-мовних міжфразових зв'язків. Одиницями тексту в більш масштабному вимірі, в перспективі всієї його глибини є розділи, підрозділи, глави» [20, с. 679-680]. Для графічно втіленого (друкованого) медіатексту типовим є членування на абзаци і розділи, які співвідносяться як вторинні з інтонаційними (первинними).

Однак, крім комунікативних, до одиниць тексту належать також інші, *некомунікативні*. Найменшою неподільною одиницею є *звук / фонема / графема*. З них вибудовуються *морфемі, слова / лексеми / словоформи, фраземи*,

словосполучення. Усі названі одиниці тексту *сегментні*, або *лінійні*. Вони легко вичленовуються, вибудовуються в ряди, хоча тільки на рівні слова з його лексичним значенням можна говорити про формування семантики висловлювання. Крім того, в логіко-поняттєвій структурі тексту слова-поняття / ключові слова становлять його каркас. Це ще раз доводить їхню важливість як одиниць тексту.

І як не інтерпретувати текст, обмірковуючи закладену в ньому концепцію, ідею, смисл, вирішальним у створенні й розумінні тексту все ж є *слово* з його лексичним і граматичним значеннями – основа всього іншого. Тому слово є *базовою одиницею* тексту. Це доводить також ієрархія семантики тексту. Аналізуючи організацію змістової структури тексту, цілком слушно виокремлюють «на лексичному рівні – лексичне значення; на рівні висловлювань (фраз) – відносно закінчений смисл; на рівні блоків висловлювань – смисловий блок; на рівні тексту – смислове поле та ідейно-смисловий зміст» [11, с. 7].

До сказаного додамо, що сегментні одиниці доповнюють *суперсегментні* / *надлінійні*. У вузькому сенсі це, звичайно, словесний наголос та інтонація з усіма її компонентами, а в широкому – надлінійними одиницями (стосовно медіатексту) можна вважати й архітектонічні компоненти: заголовки, назви розділів, підрозділів та інше, – тобто все, що не входить у текст, але є частиною журналістського твору. Крім того, нелінійний характер мають і змістові компоненти: концепція твору, ідея, концепт тощо, а також його мікро-, макросемантика. «Остання формується в результаті відповідного розподілу інформації на всій його глибині й складної взаємодії структурних одиниць тексту на семантичному рівні» [20, с. 680].

Вичленовувані сегментні / суперсегментні, комунікативні / некомунікативні одиниці виконують різні функції й перебувають у відповідних зв'язках. З одного боку, одиниці тексту пов'язані на логіко-поняттєвому, семантичному рівні, з іншого – на формально-граматичному. Ключові поняття, утворюючи семантичні поля, разом з іншими вербальними одиницями набувають конкретного морфологічно-синтаксичного оформлення в тексті.

Отже, при класифікації одиниць тексту як передусім лінгвального явища провідним і визначальним є врахування мовних рівнів, статусу одиниць у мові і мовленні. Тобто основним критерієм диференціації одиниць медіатексту вважаємо лінгвальний, котрий зумовлює всі інші.

3. Функції медіатексту.

Поліфункціональність тексту, її зумовленість багатоманітністю функцій мови.

Важливим аспектом у теорії медіатексту є з'ясування його функцій, оскільки вони виявляють сутність, дають можливість глибше зрозуміти природу медіатексту. До цього часу функції тексту майже залишаються поза увагою науковців, хоча окремі напрацювання в українських джерелах усе ж знаходимо. Так, наприклад, у сфері журналістикознавства К. Серажим услід за В. Різуном стверджує, що «найголовнішими функціями тексту є: контактна, організуюча, функція формування поглядів, аферентна, заклична» [18, с. 116]. В українських лінгвістичних енциклопедичних джерелах відповідні словникові статті, на жаль, не містять вказівки на функції тексту [2; 20].

На нашу думку, окреслення функцій тексту слід пов'язувати з функціями мови. Текст перш за все – одиниця лінгвальна і що важливо – комунікативна. Тому в ній найповніше виявляються функції самої мови / мовлення. Саме вони зумовлюють і визначають роль тексту.

Переконливо висловлюючись, узагальнюючи теоретичні напрацювання українських та закордонних лінгвістів, Ю. Карпенко [20, с. 777-778] виокремлює дві основні функції мови – *комунікативну* та *когнітивну*, які й для тексту / медіатексту є базовими. Важливість комунікативної функції вчений справедливо аргументує тим, що «мова виникла з потреб комунікації, і вся її організація підпорядкована цим потребам. Комунікативна функція є важливим чинником розвитку мови (...) Спілкування – це не тільки діалог реальних осіб – певний

текст може бути адресований і уявному співбесідникові, й самому собі (мовлення внутрішнє), і більшому чи меншому загалу, всьому народові (...)» [20, с. 777].

Безперечно, не можна не погодитися з тим, що важливою функцією мови (поряд із комунікативною) є й *когнітивна* (інші назви – *пізнавальна, пізнавально-виражальна, експресивна, гносеологічна, акумулятивна*). Вони обидві взаємозумовлені та становлять єдність. «Пізнавальну функцію мови в онтогенезі дедалі частіше виділяють як окрему – когнітивну, що слугує внутрішній репрезентації знань, які містяться в мозку людини, – збереженню, переробленню та використанню мовної інформації (ментальний лексикон). Щоб спілкуватися, треба мати думку: мовленнєвий акт невідривно пов'язаний з актом мисленнєвим. І мова бере найактивнішу участь у процесі формування (початкового, ще нечіткого окреслення) та формулювання (чіткого вираження) думки» [20, с. 777]. Оскільки мова загалом є інструментом пізнання, всі її компоненти задіяні в цьому процесі: «Не назване – не пізнане. Шукаючи назву для речі, людина її пізнає. Пізнавальна функція мови активно діє як у філогенезі – розвитку народу – всіх носіїв даної мови, так і в онтогенезі – розвитку окремої людини, що пізнає світ значною мірою шляхом засвоєння мови» [20, с. 777]. Мова акумулює та зберігає все засвоєне людством. І така складна одиниця, як текст, також бере участь у реалізації пізнавальної ролі мови: у тексті акумулюється, фіксується певна інформація, що, з одного боку, є результатом пізнання конкретного автора, відображенням його картини світу, а з іншого – сприймається адресатом, для якого стає гносеологічним джерелом і суттєвим чинником формування уявлення про позамовну дійсність. Такий пізнавальний процес неможливий поза комунікацією, тобто обидві функції (когнітивна та комунікативні) зумовлюють одна одну.

Комунікативний процес передбачає загалом три компоненти (адресанта – те, що передається, і за допомогою чого (текст) – адресата) і здійснюється поетапно – від встановлення зв'язку, організації / утримування уваги співрозмовника до завершення (із досягненням чи недосягненням мети).

Зважаючи на це, пропоновані деякими згаданими вже науковцями *контактна, організуюча, формування поглядів, аферентна, заклична функції*, на наш погляд, не варто розглядати як самостійні, оскільки вони є виявом *комунікативної* функції, так само, як і *імпресивна* та *інформаційна*.

Нерозривність зв'язку пізнавальної та комунікативної функцій доводить також наявність різнотлумачень у мовознавчій літературі про межі, обсяг та різновиди цих функцій. Так, наприклад, до комунікативної зараховують *фатичну, конативну (засвоєння), волюнтативну, акумулятивну*, а як суміжні з когнітивною розглядають *аксіологічну (оцінну), денотації / номінації, референції, предикації* тощо. *Емоційну* функцію часто вважають самостійною, але вона стосується і пізнавальної, і комунікативної. Відповідно, й інші пропоновані науковцями різновиди емоційної функції (*модальна, вираження творчого потенціалу, поетична*) не варто розглядати як автономні, а тлумачити в межах комунікативної та пізнавальної.

Отже, функції тексту – категорія універсальна, котра щодо медіатексту виявляється в його когнітивній і комунікативній ролі. Специфіка обсягу та варіантів кожної з функцій залежить від конкретних обставин актуалізації твору. Так, одні й ті ж функції своєрідно виявлятимуться в текстах різної стильової належності, різного способу втілення.

Отже, вважаємо, що так само, як і для всіх інших текстів, для медіатексту базовими є когнітивна та комунікативна функції, а їхня конкретизація, специфіка вияву зумовлені комунікативною природою мас-медіа й журналістики зокрема. Оскільки створення й оприлюднення тексту є кінцевою метою мас-медійника, під час розгляду ролі медіатексту обов'язково треба враховувати функції ЗМІ.

Традиційно виокремлюють дві групи функцій засобів масової інформації. До першої належать такі *загальні* функції, як *інформаційна* та *формування громадської думки*; до другої – *спеціальні*, зокрема *організаційна, контролю й регулювання громадських відносин, ідеологічна, інтеграційна, культурологічна, розважальна* etc. Вони нерозривно пов'язані, узгоджуються з основними

функціями тексту. Інформаційна та функція формування громадської думки набувають сенсу лише в контексті когнітивної й комунікативної ролі. Адже, по-перше, інформуванню передують накопичення інформації (а фіксування, узагальнення, адаптування її до оприлюднення є результатом авторського пізнання), по-друге, формування громадської думки здійснюється тільки за наявності актуальних, достовірних, переконливих, аргументованих суджень, які вже у вигляді тексту можуть бути запропоновані аудиторії та забезпечують реалізацію журналістського завдання. Ряд спеціальних функцій (як-от: *організаційна, контролю й регулювання громадських відносин, ідеологічна, інтеграційна, культурологічна, розважальна* тощо) хоч і розглядають у журналістичнознавчій літературі як самостійні, однак їхній зміст доводить, що всі вони не тільки є варіантами *комунікативної* функції та входять в її обсяг, а й реалізуються у зв'язку з когнітивною, тобто це функції-варіанти, чи похідні функції.

Зауважимо, що спільними для всіх текстів, крім базових функцій, є також *експресивна* та *імпресивна*, зумовлені особливостями мови – мовлення. Кожен конкретний вияв мови є завжди суб'єктивним. Відомо, що «психічний процес формування думки відбувається в мозку суб'єкта, і відбиток суб'єкта, прикмети суб'єктивності притаманні вже сформульованій, висловленій думці. І це – властивість не тільки художнього твору, а будь-якого тексту, будь-якого висловлювання, писемного чи усного. Йдеться, власне, не про мету, а про умову використання мови – умову, що проявляється навіть незалежно від волі мовця. Це і є *експресивна* (від франц. *expressif* – виразний) функція мови. Наявна вона завжди: говорячи про будь-що, людина мимохіть говорить і про себе. *Імпресивна* ж функція (від франц. *impressif* – такий, що справляє враження) полягає у дії мовлення на адресата незалежно від того, як адресат її сприймає» [20, с. 778]. Інші назви – *апелятивна* (К. Бюлер), *конативна* (Р. Якобсон), *прагматична*. У контексті когнітивної та комунікативної розглядаємо також *інформаційну функцію*, яка в науковій літературі фігурує ще під назвами *репрезентативна, референтна, денотативна, номінативна*. Оскільки її зміст тлумачать як передавання

інформації, це засвідчує несамостійність цієї функції та належність до *комунікативної*. Однак текст є частиною не тільки комунікації, а й ширшого явища і поняття – спілкування. Він може бути як нейтральним, так і виразно емоційним, задовольняти різні потреби автора й аудиторії, а тому виконувати *емоційну* функцію. Безсумнівно, «спілкування (комунікативна функція мови) не зводиться лише до передавання інформації. Це добре видно у зіставленні інформаційної функції мови з емоційною (інакше – емотивною чи виразовою). Якщо для точної передачі інформації потрібна регулярність, однотипність мовних засобів, то для емоційного мовлення, навпаки, нерегулярність, різнотипність, розмаїтість їх. В інформаційній функції мови йдеться про те, що передається від мовця до слухача, а в емоційній – як воно передається. І те, і друге входять у комунікацію, в акт спілкування» [20, с. 778].

Ю. Карпенко справедливо застерігає: «Емоційну функцію мови (так само, як і тексту – Я. Ш., Г. Ш.) не слід плутати з експресивною. Вираження мовця («образу автора») і вираження почуттів та оцінок, тенденція до урізноманітненого мовлення – це різні речі, хоч і пов'язані між собою. До них примикає і той аспект використання мови, який називається *естетичною* (інакше – поетичною) функцією (курсив наш – Я.Ш., Г.Ш.) мови. Йдеться про красу мови, про задоволення естетичних смаків суспільства» (...) Експресивна функція мови (...) цілком виразно відмежовується від емоційної та естетичної» [УМ, с. 778]. Не можна й не погодитися з тим, що всі названі функції мови (когнітивна, комунікативна, у т. ч. інформаційна, експресивна, імпресивна, емоційна, естетична) – а відповідно, і тексту як суттєвої складової акту мовлення – «облігаторні, тобто обов'язкові (звичайно, з різним ступенем своєї експлікації) у будь-якому акті мовлення. Наявні також функції мови факультативні, необов'язкові, які можуть виявлятися в актах спілкування, але не є умовами реалізації названих актів. Це, зокрема: контактовстановна (фатична) функція, коли розмова ведеться заради самої розмови («пуста розмова»), не відбиваючи ніяких ознак, що передбачаються іншими функціями мови (сюди ж відносять слова чи запитання для перевірки справності каналів зв'язку тощо); метамовна

(металінгвістична) функція мови, коли одні слова чи вирази використовуються для пояснення ін. або їх коментування. (...) Контактостановна функція мови є різновидом, однією з форм комунікативної функції мови, метамовна – варіант інформаційної, а магічна – специфічна форма імпресивної [20, с. 778].

Варто тут згадати ще одну переконливу позицію визначного українського мовознавця Ю. Карпенка про умовність розмежування функцій мови і мовлення. Вони справді одні й ті ж для обох виявів одного цілісного явища. Розгляд окремо функцій мови і мовлення позбавлений підстав, оскільки «функції мови – це вияв сутності мови, її призначення, тобто її характеристики, без яких мова не може бути мовою, а реалізуються вони в мовленні. Отже, функції мови і функції мовлення – ті самі» [20, с. 778]. Так само, як і функції тексту як найбільшої комунікативної одиниці мови / мовлення. Тому в теорії медіатексту справді доцільно оперувати поняттями **текстема** і **текст** як співвідносними з поняттями **мова** і **мовлення**.

Отже, функції тексту (зокрема медіатексту) не можна розглядати відірвано від функцій мови / мовлення, оскільки саме в тексті як частині комунікативного процесу (тобто мовлення) та одиниці мови ці функції й реалізуються. А варіативність, факультативні вияви зумовлені конкретними комунікативними умовами, наприклад, у сфері масової комунікації.

Основні функції тексту, як переконуємося, мають свої особливості вияву в журналістських творах різної тематики. Так, наприклад, мовна проблематика постійно цікавить авторів «Українського тижня», серед яких і Юрій Макаров. Когнітивна функція у його тексті «*За рибу гроші-4*» (УТ) виявляється і в авторських міркуваннях, узагальненнях про двомовність. Журналіст, творчо опрацювавши окремі позиції мовознавчої теорії, адекватно застосовуючи відповідну термінологію (*білінгвізм, диглосія, мова з високим статусом – High Language / H, мова з низьким статусом – Low Language / L, перемикання коду – code switching, креолізація* тощо), задіюючи вдало дібрані історичні факти як ілюстративний матеріал (мовна ситуація в середньовічній Англії, Пруссії XIX ст., Україні XVII ст., Речі Посполитій, Росії XIX ст.) та доречно згадуючи в

різних контекстах імена видатних та чимось відомих діячів (Гете, Фрідріха – короля Пруссії, Сквороди, Михайла Кірсенка – професора Могилянки, Толстого – автора «Війни і миру», М. Я. Азарова), сам акумулює основне, осмислює його, прогнозує розвиток ситуації. Тобто когнітивна функція реалізується як пізнавальний результативний процес і для автора, і для аудиторії. А оскільки текст створений з метою оприлюднення, призначений для масової комунікації і став її частиною (опублікований у журналі), реалізація комунікативної функції безсумнівна, не потребує доведення. У медіатворі Ю. Макарова спостерігаємо також яскравий вияв експресивної ролі тексту: автор виражає своє ставлення до проблеми диглосії, пропонує власну інтерпретацію відповідних мовних ситуацій у різних країнах, свідомо підкреслюючи своє бачення окремих аспектів питання. Комунікативна функція зумовлює також вияв імпресивної, тому що журналістський текст, надрукований у призначеному для масового читача виданні, в будь-якому випадку буде сприйнятий хоча б частиною аудиторії, а специфіка сприйняття тут не має значення.

Роль медіатвору в контексті його стильової та жанрової специфіки.

Щодо стильових особливостей поняття *медіатекст* як таке, що має різні вияви, може розглядатися принаймні у двох аспектах: характерні стильові ознаки професійного (журналістського) тексту і відповідні риси непрофесійного (нежурналістського) тексту.

Безсумнівно, ***стильовою домінантою*** журналістського тексту є ***публіцистична***: саме ресурси публіцистичного функціонального стилю як одного з літературних забезпечують потреби засобів масової інформації та уможливають їхню діяльність. Отже, журналістському тексту, загалом як і більшості публіцистичним творам, притаманні ознаки, орієнтовані на швидке й однозначне сприймання інформації широкою аудиторією. Серед них – ресурси усіх рівнів мови, зокрема лексико-фраземні, граматичні. Превалювання загальноживаних одиниць, тенденція до уникнення периферійних засобів (соціальних і територіальних діалектизмів, термінів, поза літературних, чи нестандартизованих слів тощо), нейтральності, компресії зумовлені потребою

адекватності інтерпретації тексту масовою аудиторією. З іншого боку, у медіатексті виявляються й протилежні тенденції, спричинені потребою осмислення, аналізу, оцінки різноманітних соціально значущих явищ. Цим можна пояснити актуалізацію оказіональних, емоційно-експресивних, спеціальних одиниць, застосування розлогих різноманітних синтаксичних конструкцій (згадаймо, наприклад, твори найбільш популярних та якісних медіа: «Український тиждень», «Дзеркало тижня», «Українська правда» та ін.). Використання тих чи інших засобів, звичайно, зумовлене комунікативними умовами творення і сприйняття тексту. Зрозуміло, що твори політичної, економічної, культурної тощо проблематики не можуть не містити відповідних теорміноокреслень, значної кількості запозичених загальних та власних найменувань сучасних реалій і под. Розрахунок на широкий загал, потреба переконання, прагнення до ясності складних міркувань пояснюють виразне емоційно-експресивне оформлення багатьох медіатекстів. Це забезпечується різноманітними засобами стилістичного увиразнення, як-от: «використання заперечних конструкцій у функції ствердження, варіювання часовими формами дієслова для підкреслення образності опису, розповіді, вживання повторів (лексичних, лексико-граматичних), інверсія та ін. фігури мови, які виконують афективну функцію, тобто спричиняють емоційний вплив слова. Відверта, неприхована оцінність міститься у риторичних питаннях, закликах-звертаннях до читачів, слухачів, у виборі тих лексичних, фразеологічних одиниць, з якими нерідко асоціюється пишномовність, патетичність, спонукальна експресія» [24, с. 539]. Виразними тенденціями сучасного медіатексту є залучення на тлі загальнолітературних традиційних стильових ресурсів ще живорозмовних (особливо яскраво це виявляється в професійних та непрофесійних текстах онлайн-видань), а також стильова контамінація, тобто поєднання в медіаторів засобів різних функціональних стилів (публіцистичного й офіційно-ділового, публіцистичного й наукового, публіцистичного й художнього та ін.). Загалом задіяні у медіатексті стильові ресурси забезпечують реалізацію як іманентних, так і обов'язкових у журналістському творі ознак (змістовності, точності, ясності, логічності, багатства тощо).

У науковому обізі узвичаєним є поняття *мова засобів масової інформації*, в контексті якого розглядають як жанрові різновиди *мову преси, мову телебачення і радіо* [20, с. 352-353]. Зауважимо, що в сучасних наукових джерелах цілком мотивовано закріпилися більш коректні й адекватні терміноокреслення *мовлення засобів масової інформації, мовлення преси, мовлення телебачення і радіо*. Характерні риси друкованого мовлення переважно виявляються в газетному, журнальному, онлайн-мовленні, усного – в теле- та радіотворах, хоча сучасні технічні засоби та онлайн-медіа демонструють наявність текстів змішаного типу, що поєднують можливості усного й писемного мовлення. Тому окремим особливим різновидом новітнього тексту вважають *креолізований / конвергентний / синтезований твір*, у структурі якого поєднано не тільки лінгвальні компоненти (усні й письмові), а й паралінгвальні елементи втілення змісту (фото, відео, музичний супровід тощо). З огляду на технічні можливості сучасних засобів масової інформації та на високу ефективність таких синтетичних творів (адже вони орієнтовані на різні канали сприйняття інформації – зір, слух) можна констатувати їх зростаючу популярність, прогнозувати бурхливий розвиток.

Традиційні *текстові форми* залишаються й надалі залишатимуться актуальними, оскільки вони є базовим і первинними щодо різних трансформацій. Тому журналістські тексти можна аналізувати за їхньою жанровою належністю, орієнтуючись на усталену класифікацію, обґрунтовану провідними журналістикознавцями. Зауважимо, що дистрибуція медіатекстів здійснюється на основі змістових і формальних характеристик, мовних за своєю природою – лінгвальні засоби є носіями і змісту, і форми. Усі медіатексти об'єднують домінування публіцистичних засобів. Спостереження над медіамовленням різних типів доводить, що ці ресурси є потужним виражально-зображальним комплексом, з якого журналіст може обирати як інструмент творчості найрізноманітніші фонетичні, лексико-фразеологічні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні засоби. Усе залежить від комунікативних обставин (ідеї, задуму, мети, концепції, аудиторного спрямування тощо) і від

індивідуальності автора (його культуромовного рівня, смаку, уподобань та ін.). отже, публіцистичний стиль «різножанровий, через що й розлогий стилістично і водночас за багатьма визначальними ознаками помітно індивідуальний» [4, с. 86]. Порівняймо, наприклад, тексти провідних українських авторів журналу «Український тиждень» І. Лосєва, Ю. Макарова, Р. Малка – при, як ми вважаємо, надзвичайно високому рівні змістового й лінгвального виконання, виразними є ознаки ідіостилю, завдяки яким їхні тексти суттєво відрізняються, хоч і належать до публіцистичної мовленнєвої сфери.

Неоднорідність і строкатість публіцистичного стилю виявляється у різноманітних формах (жанрах). **Власне інформаційним** текстам, орієнтованим суто на повідомлення новин, констатацію фактів, без аналізу й оцінки, притаманні нейтральність (відсутність, до прикладу, демінутивних, аугментативних одиниць; уникнення вузькоспеціальних лексем, тропів, синтаксичних стилістичних фігур тощо) та загалом тяжіння до офіційно-ділового мовлення, а це частково зневиразнює, знеособлює такі тексти, нівелює індивідуально-авторське. Подібні риси й тенденції засвідчують численні приклади заміток, репортажів, кореспонденцій, представлених у сучасній місцевій та національній пресі (порівняймо публікації газет «Ужгород», «Закарпатська правда», «Експрес», «Газета по-українськи»).

Суттєво відрізняються від згаданих тексти **аналітичного спрямування**, у яких чітко простежується наукова складова. Вона може виявлятися як на рівні застосування лінгвальних засобів, так і на рівні методики опрацювання різноманітних проблем. Як переконуємося, найбільший інтерес у сучасних журналістів викликають питання політики, економіки, культури тощо. Їх висвітлення загалом неможливе без залучення відповідної книжної лексики, домінування логічного підходу у викладі інформації, врахування класифікаційного опису об'єктів та сучасного рівня розвитку науки. Так, опрацювання проблеми енергетичної незалежності нашої держави в журналі «Український тиждень» зумовило активне застосування одиниць економічної галузі, більшість із яких уживані в їх термінологічному значенні, без

переосмислень (напр., ВЕС / вітряна електростанція, внутрішній видобуток палива, генерація струму, ГТС / газотранспортна система, диверсифікація імпорту, енергобезпека, кВт-год, МВт, мікромережа / microgrid, ринкові ціни, сели / комплектуючі для сонячних модулів, СЕС / сонячна електростанція, ТЕС, ТЕЦ, фондовий ринок). При цьому публіцистичність / популярність мовлення виявляється в метафоричності, образній авторській інтерпретації явищ, перифрастичності (блакитне паливо; відкладена (енергетична) революція; відновлювана енергетика як «панацея»; «дірки» енергетичного ринку, які потрібно «латати»; зародковий стан енергетики; «зелений» тариф; матриця трансформації енергетичної галузі; наріжний камінь економіки; попелюшка в українській електроенергетичній родині; самостійний атом; Україна стоїть на роздоріжжі). Крім яскравих лексико-фразеологічних рис, для медіатекстів цього типу характерними є також інші ознаки наукового мовлення, як-от: морфологічні (узагальнене значення граматичної форми однини іменників для номінації класу предметів, позачасове значення дієслівних форм теперішнього часу постійної дії, абстрактного теперішнього часу або абстрактного майбутнього часу), словотвірні (суфіксація іменників компонентами *-ість*, *-изм*, *-ств(о)*, *-от(а)* тощо; префіксація – *архі-*, *квазі-*, *псевдо-*, *гіпер-*, *мега-*, *мета-*, *мікро-*, *макро-*, *пан-*, *транс-*, *інтер-* та ін.; актуалізація композитів, аббревіатур різного типу, графічних скорочень; наявність оказіональних дериватів), синтаксичні (конструювання складних синтаксичних одиниць різного типу, висока частотність паратактичних побудов з причиново-наслідковим значенням, членування тексту на смислові фрагменти за допомогою підрозділів).

Науково-популярні тексти засвідчують спорідненість наукового та публіцистичного пізнання дійсності: останнє ґрунтується на тих самих емпіричних, теоретичних, загальнологічних методах, хоча сам процес дослідження явищ може і не фіксуватися у відповідних творах. Від наукових текстів вони відрізняються полегшеним, не таким формалізованим та суворо регламентованим викладом, оскільки орієнтовані на широку аудиторію і мають, крім усього іншого, пізнавально-інформаційне значення. Однак, як і наукові

розвідки, науково-популярні спрямовані на перетворення дійсності, розв'язання актуальних проблем та вирішення суспільно значущих питань. Основною формою тут можна вважати статтю, оскільки навіть виокремлювані в журналістикознавстві інші жанри (до прикладу, журналістське розслідування, експеримент) реально втілюються у вигляді статті чи серії статей.

Незважаючи на деякі відмінності популярних наукових медіатекстів від власне наукових, їх об'єднує провідна риса сучасного наукового пізнання – гуманізація. І наукові розвідки, і науково-популярні тексти засвідчують формування гуманістичного стилю мислення, де на новому рівні спостерігаємо відродження класичної філософської «ідеї єдності Істини, Добра та Краси як основи та квінтесенції духовної культури в цілому» [21, с. 277].

Закономірністю у сфері медіатекстотворення є й залучення засобів художньо-белетристичного функціонального стилю сучасної української літературної мови. Суспільно значуща проблематика тут опрацьовується за допомогою яскравих образів – результату застосування тропів, стилістичних фігур, крилатих слів і висловів (різних із походження), народнопоетичних (прислів'їв, приказок та ін.), емоційно забарвлених одиниць тощо. Крім того, диференційною ознакою *публіцистично-художніх текстів* можна вважати збіг реального автора й оповідача (це одна особа, одне авторське «Я»), на відміну від художніх, де образ автора / оповідача в тексті не тотожний реальній особистості автора як індивідуума. Питання про вияв авторського «Я» в різних текстах складне, активно досліджується. Тут лише вкажемо на одну закономірність щодо журналістських творів: чим текст складніший за проблематику, розробкою теми, чим його обсяг більший, тим виразніше, яскравіше простежується авторське «Я» і на інформаційно-фактичному рівні, і на рівні лінгвальної реалізації, особливо лексико-фразеологічної як найбільш очевидної.

Зазначені вище риси виявляються у характерних жанрах, таких, як нарис, есе, фейлетон і под. Але зауважимо, що художній спосіб осмислення обмежений у журналістських текстах публіцистично-художньої групи обов'язковою реальною основою, реальним змістом явищ, подій, персоналій, які бере до уваги

автор. Саме це принципово відрізняє публіцистично-художній текст від власне художнього. Останній не має жодних обмежень ні за формою, ні за змістом.

Загалом зазначимо: незважаючи на жанрову розмаїтість і різноманітність вияву стильової контамінації, усі медіатексти просякнуті ідеєю гуманізму (або мали б такими бути) та спираються на реалії життя, тобто оперують конкретними фактами. Ця суттєва особливість зумовлена природою засобів масової інформації, їхніми функціями, провідною з яких є інформативна.

Реалізацію функцій медіатексту, як і всякого іншого, забезпечують усі компоненти одночасно, хоча умовно можна їх розглядати й ізольовано. Так, науковці пропонують враховувати щонайменше 9 структур [16], які, вважаємо, є складовими однієї розгалуженої, багаторівневої структури тексту. Такими структурними компонентами є тематичний, фактологічний, логіко-поняттєвий, інформаційний, емоційно-експресивний, психологічний, архітектонічний, композиційний та комунікативний. Усі вони тісно пов'язані й підпорядковані комунікативній меті автора. Розгортання макротемати здійснюється на рівні мікротем з опертям на ключові поняття на основі відповідних законів логіки, де вся інформація, наявні факти служать для розкриття основної теми. Це внутрішнє наповнення тексту має свою побудову, що виявляється в архітектонічно-композиційній складовій.

Названі компоненти однаково важливі для втілення журналістської думки, хоча основою медіатексту можна вважати залучений набір фактів. Тому і для розуміння, і для наукової інтерпретації фактів у медіаторі важливо спиратися на більш-менш логічну їх класифікацію з урахуванням прямого та загальнонаукового значення цього поняття. Нагадаємо, що *факт* (< лат. *factum* – зроблене) – 1) дійсна, невігадана подія, явище; 2) реальність, дійсність; те, що об'єктивно існує [19, с. 922]. Отже, все, що привертає увагу автора, виокремлюється ним з багатоманітної дійсності і стає основою його повідомлення, можна кваліфікувати як факт. А оскільки немає галузей суспільного життя, які б не могли зацікавити журналіста, факти можна диференціювати за **сферами**: *політичні, економічні, культурні, освітні,*

релігійні, спортивні тощо. Цей перелік можна переформатовувати й продовжувати з огляду на вужче й ширше розуміння самих соціальних сфер (наприклад, освіта, культура й мистецтво – тісно пов'язані й можуть розглядатися сукупно, релігія – це частина культури, а освіта й наукова галузі також становлять єдність і є складовими культури). Враховуючи те, що медійник добирає факти з різних джерел (безпосередніх та опосередкованих), логічним є розподіл фактів на *емпіричні* (добуті власноруч, безпосереднім свідком яких журналіст був / є) й *неемпіричні* (взяті з різноманітних інших джерел: бази даних, інформаційні агенції, соціологічні дослідження, науково-теоретичні праці, засоби масової інформації та ін.). А за способом утілення, репрезентацією в тексті варто диференціювати факти як *вербальні, невербальні* (переважно цифрові, а також символи та знаки) і *вербально-невербальні* (весь ілюстративний матеріал, який містить вербальні елементи, коментар).

Література

1. Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. К.: Радянська школа, 1955. 248 с.
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
3. Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови. Схеми і таблиці: *навч. посіб.* Чернівці: Рута, 2003. 159 с.
4. Дудик П. С. Стилїстика української мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с. (Альма-матер).
5. Єрмоленко С. Я. Дискурс. *Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.* К.: Українська енциклопедія, 2004. С. 142-143.
6. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: *підручник.* Львів: ПАІС, 2004. 268 с.
7. Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови. Одеса: Чорномор'я, 1996. 144 с.

8. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: *навч. посіб.* К.: Юніверс, 2002. 280 с.
9. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.
10. Мамалига А. Синтаксис тексту. *Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту* / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998. С. 61 – 221.
11. Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984. 120 с.
12. Москаленко А. З. Теорія журналістики: *підручник.* К.: Експрес-об'ява, 1998. 336 с.
13. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998.
14. Радзієвська Т. В. Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення [Текст]: дис... д-ра філол. наук: 10.02.15 / Радзієвська Тетяна Вадимівна; НАН України, Ін-т укр. мови. К., 1999. 390 арк. арк. 360-384.
15. Різун В. В. Теорія масової комунікації: *підручник.* К.: Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с.
16. Різун В. В. Аспекти теорії тексту. *Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту* / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998. С. 6-60.
17. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
18. Серажим К. С. Текстознавство: *підручник.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.
19. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сьота, Т. В. Цимбалюк. К.: Довіра, 2000. 1018 с.
20. Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2004. 752 с.

- 21.Філософія: *навч. посіб.* / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. К.: Вікар, 2006. 534 с.
- 22.Шебештян Я., Шаповалова Г. Ознаки тексту як універсальна категорія для творів усіх стилів і жанрів. *Мова. Суспільство. Журналістика*: Збірник матеріалів і тез XXI міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування і розвитку української мови «Мова. Суспільство. Журналістика» (Київ, 3 квітня 2015). К.: Видавець Паливода А. В., 2015. С. 101-104.
- 23.Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. К.: АртЕк, 1998. 336 с.

II. ПРИРОДА І КОМПОНЕНТИ МЕДІАТЕКСТУ

Тема 1. Текстознавство як розділ лінгвістики.

1. Предмет, методи, зв'язок текстознавства з іншими дисциплінами.
2. Стрижневі поняття теорії тексту.
3. Основні дефініції тексту.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Проілюструвати конкретний вияв стрижневих понять теорії тексту та його характеристик, включених у дефініції, прикладами з журналістської творчості.

Література

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 2. Функції тексту.

1. Поліфункціональність тексту та її зумовленість багатоманітністю функцій мови.
2. Функціональна специфіка медіатексту.
3. Особливості детермінованості функцій медіатексту завданнями журналістики і роллю сучасних засобів масової інформації.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Подати приклади реалізації основних функцій медіатексту у зв'язку із завданнями і роллю сучасних ЗМІ.

Література

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 3. Ознаки тексту.

1. Обов'язкові / іманентні ознаки тексту:
 - а) когезія як ознака тексту;
 - б) когерентність тексту: засоби й особливості вияву;

- в) лінійність як облігаторна ознака тексту;
 - г) членованість як обов'язкова ознака тексту (інтонаційні та графічні засоби членування);
 - г) викінченість тексту;
 - д) просторово-часовий континуум як ознака й категорія тексту.
2. Вторинні ознаки тексту.
 3. Особливості вияву іманентних і вторинних ознак у медіатексті.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Продемонструвати специфіку актуалізації первинних і вторинних ознак медіатексту на основі аналізу сучасних друкованих творів.

Література

- Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
- Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 423 с.
- Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.
- Серажим К. С. Текстознавство: підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Ознаки тексту як універсальна категорія для творів усіх стилів і жанрів. *Мова. Суспільство. Журналістика*: Збірник матеріалів і тез XXI міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування і розвитку української мови «Мова. Суспільство.

Журналістика» (Київ, 3 квітня 2015). К.: Видавець Паливода А. В., 2015. С. 101-104.

Тема 4. Комунікативні культуромовні ознаки як обов'язкові в журналістському тексті.

1. Змістовність як ознака медіатексту.
2. Правильність, нормативність і чистота як ознаки медіатексту.
3. Точність і логічність як ознаки медіатексту.
4. Ясність, доречність і стислість як ознаки медіатексту.
5. Багатство, виразність та естетичність як ознаки медіатексту.
6. Дієвість / ефективність як бажана ознака медіатексту.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Продемонструвати вияв комунікативних культуромовних ознак у сучасному медіатексті. Враховуючи культуромовний аспект, порівняти твори загальнонаціональних і місцевих медіа.

Література

- Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
- Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.
- Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.
- Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. К.: Наукова думка, 1976. 286 с.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Ознаки тексту як універсальна категорія для творів усіх стилів і жанрів. *Мова. Суспільство. Журналістика*: Збірник матеріалів і тез ХХІ міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування і розвитку української мови «Мова. Суспільство.

Журналістика» (Київ, 3 квітня 2015). К.: Видавець Паливода А. В., 2015. С. 101-104.

Тема 5. Поняття про одиниці тексту; не комунікативні одиниці.

1. Лінійні / синтагматичні та нелінійні / парадигматичні одиниці тексту.
2. Диференціація одиниць тексту за рівнями мови.
3. Некомунікативні одиниці тексту.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. З'ясувати особливості вияву і взаємодії різних одиниць тексту на основі аналізу усного та друкованого журналістського мовлення.

Література

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. – 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998.

Серажим К. С. Текстознавство: підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка. К.: Вища школа, 1997. 493 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 6. Комунікативні одиниці тексту.

1. Синтаксичні елементи й компоненти тексту.
2. Види зв'язку елементів і компонентів у тексті.
3. Засоби зв'язку елементів і компонентів у тексті.
4. Надфразна єдність як реальна одиниця тексту.
5. Темо-рематична організація висловлювань у надфразній єдності.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Проілюструвати види, засоби зв'язку елементів і компонентів тексту прикладами з медіамовлення; на основі газетно-журнальних текстів схарактеризувати особливості темо-рематичної організації висловлювань у надфразній єдності.

Література

- Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови. Схеми і таблиці: *навч. посіб.* Чернівці: Рута, 2003. 159 с.
- Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.
- Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.
- Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998.
- Серажим К. С. Текстознавство: *підручник.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 7. Структура медіатексту.

1. Поняття про структуру тексту, її компоненти.
2. Структурні змістові компоненти медіатексту.
3. Авторський і перцептивний варіанти змістових компонентів структури медіатексту.
4. Тематичний компонент медіатексту.
5. Макро- і мікросемантика. Зв'язок мікротеми з підтемою та надфразною єдністю.
6. Шпаруватість тексту у зв'язку з макро- і мікросемантикою.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Продемонструвати основні структурні компоненти медіатексту прикладами з журналістської творчості; проаналізувати тематичний компонент одного медіатексту, визначивши його авторський і перцептивний варіанти; подати ілюстрації шпаруватості медіатексту на рівні макро- і мікросемантики.

Література

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови. Схеми і таблиці: *навч. посіб.* Чернівці: Рута, 2003. 159 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник*. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 8. Інформаційне наповнення та емоційна забарвленість медіатексту у зв'язку з його структурою.

1. Фактологічний компонент медіатексту.
2. Інформаційний компонент медіатексту.
3. Логіко-поняттєвий компонент медіатексту.
4. Емоційно-експресивний та психологічний компоненти медіатексту.
5. Архітектонічний та композиційний компоненти медіатвору.
6. Комунікативний компонент медіатексту.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. На основі одного медіатексту проаналізувати фактологічний, інформаційний, логіко-поняттєвий, емоційно-експресивний, композиційний, архітектонічний, комунікативний компоненти.

Література

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови. Схеми і таблиці: *навч. посіб.* Чернівці: Рута, 2003. 159 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник*. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 9. Види текстів за формою втілення і способом викладу.

1. Диференціація текстів за формами їх реалізації: усний і письмовий різновиди медіатексту.
2. Своєрідність усного медіатексту (сфери актуалізації, засоби втілення).
3. Характерні риси письмового медіатексту (сфери актуалізації, засоби втілення).
4. Види тексту за способом викладу (індуктивний / дедуктивний; опис, розповідь, міркування).

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Виконати порівняльний аналіз письмового й усного медіатекстів (для більшої зручності усний текст можна відтворити фонетичною транскрипцією); проілюструвати види медіатексту за способом викладу матеріалу.

Література

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: *навч. посіб.* Львів: ПАІС, 2009. 432 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.

Серажим К. С. Текстознавство: підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка. К.: Вища школа, 1997. 493 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 10. Сильова диференціація текстів.

1. Поняття стильової визначеності тексту (стильова маркованість і домінанта).
2. Характерні ознаки прозового, поетичного, драматичного текстів.
3. Формально-змістові особливості офіційно-ділового тексту.
4. Формально-змістові особливості наукового тексту.
5. Формально-змістові особливості розмовного тексту.
6. Формально-змістові особливості конфесійного тексту.
7. Формально-змістові особливості художньо-белетристичного тексту.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Продемонструвати особливості вияву прозового, поетичного, драматичного мовлення в медіаторчості; виявити приклади стильової

контамінації (поєднання засобів, напр., офіційно-ділового й публіцистичного, наукового й публіцистичного, конфесійного й публіцистичного стилів) у журналістських текстах.

Література

Дудик П. С. Стилїстика української мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с. (Альма-матер).

Коваль А. П. Практична стилїстика сучасної української мови. К.: Вища школа, 1987. 351 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: *підручник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник*. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Стилїстика української мови: *підручник* / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 11. Своєрідність публіцистичного тексту.

1. Формально-змістові особливості публіцистичного тексту.
2. Лексико-фразеологічна специфіка публіцистичного тексту.
3. Граматичні особливості публіцистичного тексту.
4. Засоби увиразнення публіцистичного тексту.
5. Особливості вияву авторського “я” в медіатексті.

6. Сучасні тенденції у сфері публіцистичного текстотворення.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Продемонструвати лексико-фразеологічну, граматичну специфіку публіцистичного тексту; на прикладі одного медіатексту виокремити його основні формально-змістові особливості; подати ілюстрації типових засобів вираження в журналістському тексті; схарактеризувати вияв авторського «я» в медіатексті; із залученням онлайн-текстів окреслити новітні тенденції журналістського текстотворення.

Література

- Дудик П. С. Стилїстика української мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с. (Альма-матер).
- Коваль А. П. Практична стилїстика сучасної української мови. К.: Вища школа, 1987. 351 с.
- Кочан І. М. Лїнгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.
- Лось Й. Д. Публіцистика й тенденції розвитку світу: *навч. посіб. у 2 ч.* Ч. 1. Львів: ПАІС, 2008. 376 с.
- Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Серажим К. С. Текстознавство: підручник. К.: Видавничо-полїграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.
- Стилїстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 12. Жанрова диференціація медіатексту.

1. Інформаційні медіатексти.
2. Аналітичні форми медіатексту.
3. Художньо-публіцистичні жанри медіатексту.
4. Жанрова контамінація в медіомовленні.
5. Новітні форми медіатексту.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Навести приклади медіатекстів різних жанрових груп, обґрунтувати на формально-змістовому рівні жанрову належність кожного з них; проілюструвати явище жанрової контамінації в медіатексті; виявити факти журналістської творчості, що засвідчують наявність новітніх форм медіатексту.

Література

Гол Д. Онлайнова журналістика. К.: «К.І.С.», 2005. 344 с.

Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: *підручник*. Львів: ПАІС, 2004. 268 с.

Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. К.: Вища школа, 1987. 351 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Михайлин І. Л. Основи журналістики: *підручник*. К.: ЦУЛ, 2002. 284 с.

Москаленко А. З. Теорія журналістики: *підручник*. К.: Експрес-об'ява, 1998. 336 с.

Особливості мови і стилю засобів масової інформації / А. П. Коваль, Г. Я. Солганик, О. Ф. Пінчук, Г. К. Конторчук та ін. К.: Вища школа, 1983. 152 с.

Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: *підручник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник*. К.: Видавничо-полїграфїчний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (спївголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Тема 13. Базові й дотичні поняття текстознавства.

1. Особливості зв'язку понять «твір» і «текст».
2. Текст і дискурс: взаємозв'язок понять.
3. Контекст і підтекст як поняття текстознавства.
4. Зв'язок понять «концепт» / «концепція» – «медіатекст» / «медіатвір».

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. На основі аналізу медіатексту з'ясувати специфіку зв'язку понять «твір» – «текст» – «дискурс»; виявити в аналізованому журналістському творі латентний зміст; схарактеризувати концепцію дібраного з сучасної медіа творчості аналітичного тексту.

Лїтература

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лїнгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

Кочан І. М. Лїнгвістичний аналіз тексту: *навч. посїб*. К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник*. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. К.: АртЕк, 1998. 336 с.

Тема 14. Різновиди медіатексту крізь призму особливостей його функціонування.

1. Прецедентний текст і його актуалізація в журналістській творчості.
2. Поняття канонічного тексту, його зв'язок із журналістською практикою.
3. Патогенний текст: основні ознаки та особливості вияву в мас-медійній сфері.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Подати приклади актуалізації прецедентних текстів у сучасному медіамовленні; дібрати й проаналізувати медіатексти, що мають ознаки патогенності.

Література

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Потятиник Б. В., Лозинський М. В. Патогенний текст. Львів: Місіонер, 1996. 296 с.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник*. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. К.: АртЕк, 1998. 336 с.

Тема 15. Інтертекстуальність як поняття теорії медіатексту.

1. Типи інтертекстуальності (власне інтертекстуальність, паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність, архітекстуальність).
2. Особливості вияву інтертекстуальності в журналістському текстотворенні.
3. Гіпертекст як новітня форма у медіатворчості.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Подати ілюстрації різних типів інтертекстуальності, визначити їхні основні особливості; дібрати й схарактеризувати приклади актуалізації гіпертексту в сучасних засобах масової інформації.

Література

- Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. К.: Юніверс, 2002. 280 с.
- Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.
- Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.
- Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
- Серажим К. С. Текстознавство: *підручник.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.
- Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. К.: АртЕк, 1998. 336 с.

Тема 16. Лінгвістичний аналіз тексту.

1. Принципи лінгвістичного аналізу тексту.
2. Методи лінгвістичного аналізу тексту.
3. Різновиди лінгвістичного аналізу тексту.
4. Специфіка лінгвістичного аналізу медіатексту.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Виконати один із різновидів лінгвістичного аналізу тексту, прокоментувати задіяні принципи та методи.

Література

- Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. К.: Радянська школа, 1955. – 248 с.

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: *підручник.* К.: ВЦ «Академія», 2002. 368 с. (Альма-матер).

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Гостримо перо. Основи журналістичнознавчих розвідок. Ужгород: Карпати, 2012. 168 с.

Тема 17. Сучасний стан теорії тексту.

1. Дискусійні / невирішені питання українського текстознавства.
2. Новітні поняття сучасної теорії тексту.
3. Поняття і терміноапарат текстознавства як ефективний інструмент вивчення сучасної журналістської творчості.
4. Роль знань із текстознавства у творенні професійним мовцем якісних журналістських текстів.

Завдання

1. Підготувати наукові повідомлення / реферати із запропонованої в темі проблематики.
2. Продемонструвати вияв новітніх понять теорії медіатексту конкретними прикладами з журналістської творчості; дібрати ілюстрації й самостійно

підготувати медіатекст, який би відповідав усім вимогам щодо якості журналістського твору.

Література

Коптілов В. Теорія і практика перекладу: *навч. посіб.* К.: Юніверс, 2002. 280 с.

Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: *підручник.* К.: ВЦ «Академія», 2004. 342 с. (Альма-матер).

Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.

Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Серажим К. С. Текстознавство: *підручник.* К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. К.: АртЕк, 1998. 336 с.

Контрольні питання з дисципліни «Медіатекстознавство»

1. Текстознавство як розділ лінгвістики: предмет, завдання, методи, зв'язок з іншими дисциплінами.
2. Стрижневі поняття медіатекстознавства.
3. Основні дефініції тексту.
4. Функції тексту.
5. Функціональна специфіка медіатексту і завдання журналістики.
6. Ознаки медіатексту.
7. Обов'язкові / іманентні ознаки тексту.
8. Когезія як ознака тексту.
9. Когерентність тексту: засоби й особливості вияву.
10. Лінійність як облігаторна ознака тексту.
11. Членованість як обов'язкова ознака тексту (інтонаційні та графічні засоби членування).
12. Викінченість тексту.
13. Просторово-часовий континуум як ознака й категорія тексту.
14. Вторинні ознаки тексту.
15. Особливості вияву іманентних і вторинних ознак у медіатексті.
16. Комунікативні культуромовні ознаки як обов'язкові в журналістському тексті.
17. Змістовність як ознака медіатексту.
18. Правильність як ознака медіатексту.
19. Нормативність як ознака медіатексту.
20. Чистота як ознака медіатексту.
21. Точність як ознака медіатексту.
22. Логічність як ознака медіатексту.
23. Ясність як ознака медіатексту.
24. Доречність як ознака медіатексту.
25. Стислість як ознака медіатексту.

- 26.Багатство мовлення як ознака медіатексту.
- 27.Виразність як ознака медіатексту.
- 28.Естетичність як ознака медіатексту.
- 29.Дієвість / ефективність як ознака медіатексту.
- 30.Диференціація одиниць тексту за рівнями мови.
- 31.Комунікативні одиниці тексту.
- 32.Некомунікативні одиниці тексту.
- 33.Синтаксичні елементи й компоненти тексту.
- 34.Види зв'язку елементів і компонентів у тексті.
- 35.Засоби зв'язку елементів і компонентів у тексті.
- 36.Надфразна єдність як реальна одиниця тексту.
- 37.Тема-рематична організація висловлювань у надфразній єдності.
- 38.Лінійні / синтагматичні та нелінійні / парадигматичні одиниці тексту.
- 39.Структурні змістові компоненти медіатексту.
- 40.Авторський і перцептивний варіанти змістових компонентів структури медіатексту.
- 41.Тематичний компонент структури медіатексту.
- 42.Макро- і мікросемантика. Зв'язок мікротеми з підтемою та надфразною єдністю.
- 43.Шпаруватість тексту у зв'язку з макро- і мікросемантикою.
- 44.Фактологічний компонент медіатексту.
- 45.Інформаційний компонент медіатексту.
- 46.Логіко-поняттєвий компонент структури медіатексту.
- 47.Емоційно-експресивний компонент медіатексту.
- 48.Психологічний компонент медіатексту.
- 49.Композиційний компонент структури медіатексту.
- 50.Архітектонічний компонент медіатвору.
- 51.Комунікативний компонент структури медіатексту.
- 52.Диференціація текстів за формами їх реалізації: усний і письмовий різновиди медіатексту.
- 53.Своєрідність усного медіатексту (сфери актуалізації, засоби втілення).

54. Характерні риси письмового медіатексту (сфери актуалізації, засоби втілення).
55. Види тексту за способом викладу (індуктивний / дедуктивний; опис, розповідь, міркування).
56. Поняття стильової визначеності тексту (стильова маркованість і домінанта).
57. Диференційні ознаки прозового, поетичного, драматичного текстів.
58. Формально-змістові особливості офіційно-ділового тексту.
59. Формально-змістові особливості наукового тексту.
60. Формально-змістові особливості розмовного тексту.
61. Формально-змістові особливості конфесійного тексту.
62. Формально-змістові особливості художньо-белетристичного тексту.
63. Формально-змістові особливості публіцистичного тексту.
64. Лексико-фразеологічна специфіка публіцистичного тексту.
65. Граматичні особливості публіцистичного тексту.
66. Засоби увиразнення публіцистичного тексту.
67. Особливості вияву авторського “я” в медіатексті.
68. Сучасні тенденції у сфері публіцистичного текстотворення.
69. Жанрова диференціація медіатексту.
70. Інформаційні медіатексти.
71. Аналітичні форми медіатексту.
72. Художньо-публіцистичні жанри медіатексту.
73. Жанрова контамінація в медіомовленні.
74. Новітні форми медіатексту.
75. Особливості зв'язку понять «твір» і «текст».
76. Поняття дискурсу і теорії дискурсу.
77. Текст і дискурс: взаємозв'язок понять.
78. Контекст як поняття текстознавства.
79. Підтекст, засоби його реалізації.
80. Інтертекстуальність як поняття теорії медіатексту.

81. Типи інтертекстуальності (власне інтертекстуальність, паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність, архітекстуальність) та особливості їх вияву в журналістському текстотворенні.
82. Гіпертекст як новітня форма у медіаторчості.
83. Зв'язок понять «концепт» / «концепція» – «медіатекст» / «медіатвір».
84. Прецедентний, канонічний і патогенний текст: основні ознаки та особливості вияву в мас-медійній творчості.
85. Лінгвістичний аналіз тексту.
86. Принципи лінгвістичного аналізу тексту.
87. Методи лінгвістичного аналізу тексту.
88. Різновиди лінгвістичного аналізу тексту.
89. Специфіка лінгвістичного аналізу медіатексту.
90. Дискусійні / невирішені питання українського текстознавства.
91. Новітні поняття сучасної теорії тексту.
92. Поняття і терміноапарат текстознавства як ефективний інструмент вивчення сучасної журналістської творчості.
93. Роль знань із текстознавства у творенні професійним мовцем якісних журналістських текстів.

III. СТИЛІСТИКА ТЕКСТУ

Тема 1. Медіастилістика як навчальна і наукова дисципліна. Класифікація стилів сучасної української мови.

1. Основні терміни стилістики.
2. Класифікація й загальна характеристика функціональних стилів сучасної української мови.
3. Зв'язок стилістики з різними розділами медіалінгвістики.

Завдання

1. Дібрати ілюстрації текстів усіх функціональних стилів, обґрунтувати їхню стильову належність.
2. Продемонструвати на конкретних прикладах контамінацію елементів різних стилів у журналістському текст.

Література

Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.

Дудик П. С. Стилiстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).

Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.

Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Стилiстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.

Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 2. Стилїстика лексичних одиниць. Стилїстичне використання багатозначностї слова.

1. Стилїстична диференцїацїя українськї лексики.
2. Стилїстичнї можливостї полїсемїї.
3. Тропи і стилїстичнї фїгури.

Завдання

1. Проаналїзувати заголовки медїатекстїв «Українськї тижня» (<https://tyzhden.ua/>), знайдїть тї, що мїстить тропи або стилїстичнї фїгури, визначте їх вид і функцїї.
2. Написати журналістськї текст актуальнї тематики, використовуючи одне багатозначне у двох або бїльше значеннях; пояснити, який стилїстичнї ефект це створює.

Лїтература

- Бабич Н. Д.* Практична стилїстика і культура українськї мови: навч. посїб. Львів: Світ, 2003.
- Галас А. М.* Практична стилїстика українськї мови. Навч.-методич. посїб. Ужгород, 2023.
- Дудик П. С.* Стилїстика українськї мови. К.: Академїя, 2005 (Альма-матер).
- Пономарїв О. Д.* Стилїстика сучаснї українськї мови: пїдручник. Тернопїль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Стилїстика українськї мови: пїдручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько.* К.: Вища школа, 2003. 462 с.
- Українська мова: енциклопедїя / редкол.: В. М. Русанївськїй (спївголова), О. О. Тараненко (спївголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зї змїнами і доп.].* К.: Видавництво «Українська енциклопедїя» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 3. Стилістичний потенціал синонімії й антонімії.

1. Стилістичний аспект синонімії.
2. Використання синонімів у текстах різних функціональних стилів.
3. Евфемізми та перифрази як компоненти синонімічного ряду.
4. Функціонування антонімів у текстах різної стильової належності.
5. Антонімія в основі художньо-зображальних засобів.

Завдання

1. Обрати для аналізу медіатекст (з «Українського тижня», «Української правди», «ББС. Україна»). Виявити в ньому синоніми й антоніми, з'ясувати їх види і функції.
2. Написати журналістський текст актуальної проблематики, використовуючи евфемізми та перифрази..

Література

- Бабич Н. Д.* Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.
- Галас А. М.* Практична стилістика української мови. Навч.-методич. посіб. Ужгород, 2023.
- Дудик П. С.* Стилiстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).
- Капелюшній А. О.* Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.
- Пономарів О. Д.* Стилiстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.].* К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 4. Виразальні можливості омонімії й паронімії.

1. Омоніми та їх види.
2. Використання омонімів у текстах різних функціональних стилів сучасної української мови.
3. Паронімія як стилістичне явище і як вада стилю. Парономазія.

Завдання

1. Поспостерігати за мовленням теле- і радіожурналістів, виявити випадки гетерофемії (з конкретними ілюстраціями).
2. Створити 3 рекламні тексти або 3 відеоролики, використовуючи гру слів (каламбур).

Література

- Бабич Н. Д.* Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.
- Галас А. М.* Практична стилістика української мови. Навч.-методич. посіб. Ужгород, 2023.
- Дудик П. С.* Стилiстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).
- Капелюшний А. О.* Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.
- Пономарів О. Д.* Стилiстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Українська мова: енциклопедія* / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 5. Стилістичні ресурси іншомовної лексики.

1. Лексика української мови з погляду походження.
2. Причини запозичення слів з інших мов. Інтернаціоналізми і власне іншомовні лексеми.
3. Функції чужомовної лексики в текстах різної стильової орієнтації.
4. Критерії доречності вживання іншомовних слів у медіамовленні.

Завдання

1. Проаналізувати медіатексти якісного онлайн-видання і знайти приклади недоречного використання слів іншомовного походження (зловживання запозиченнями).
2. Створити журналістський текст актуальної проблематики, використовуючи новітні запозичення зі стилістичною метою.

Література

- Бабич Н. Д.* Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.
- Дудик П. С.* Стилістика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).
- Капелюшний А. О.* Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.
- Пономарів О. Д.* Стилістика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Українська мова: енциклопедія* / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 6. Стилістичний вимір активної і пасивної лексики української мови.

1. Види і функції неологізмів у текстах різної стильової спрямованості.
2. Способи введення нових слів і сполук у журналістський текст.
3. Стилістичні можливості застарілої лексики.

Завдання

1. Проаналізувати українську відеорекламу, знайти у ній застарілі мовні одиниці й неологізми, з'ясувати їх вид і функції.
2. Створити комікс про роботу журналіста, доречно використовуючи в діалогах-репліках різні види неологізмів.

Література

Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.

Дудик П. С. Стилістика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).

Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.

Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 7. Стилiстичний потенцiал спецiальної лексики української мови.

1. Стилiстична диференцiацiя української лексики.
2. Роль термiнiв у текстах рiзної стилiвобi ориєнтацiї.
3. Використання професiйної лексики у творах рiзних функцiональних стилiв.
4. Мiсце i функцiї жаргонiзмiв у художнiх i нехудожнiх стилях.
5. Склад розмовної лексики, сфери її вживання.
6. Дiалектизми в текстах рiзної стилiвобi належностi.

Завдання

1. Проаналiзувати медiатекст науково-популярної проблематики, знайти термiноодиницi, з'ясувати їх види, функцiї та доречнiсть уживання.
2. Опрацювати українську вiдеорекламу, знайти приклади використання в нiй термiнiв i професiоналiзмiв, розмовної i жаргонної лексики; з'ясувати роль цих одиниць.
3. Підготувати вiдео (можна жартiвливого характеру) про журналістські професiоналiзми, подати їх значення.
4. Проаналiзувати мовлення однолiткiв, підготувати презентацiю про уживанi ними розмовнi, жаргоннi, просторiчнi, дiалектнi одиницi; визначити їх функцiї в розмовно-побутовому мовленнi.

Лiтература

- Бабич Н. Д.* Практична стилiстика i культура української мови: навч. посiб. Львiв: Свiт, 2003.
- Дудик П. С.* Стилiстика української мови. К.: Академiя, 2005 (Альма-матер).
- Капелюшний А. О.* Практична стилiстика української мови. Львiв: ПАiС, 2007.
- Пономарiв О. Д.* Стилiстика сучасної української мови: пiдручник. Тернопiль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Українська мова: енциклопедiя / редкол.: В. М. Русанiвський (спiвголова), О. О. Тараненко (спiвголова), М. П. Зяблюк та iн. [3-тє вид., зi змiнами i доп.].* К.: Видавництво «Українська енциклопедiя» iм. М. П. Бажана, 2007.

Тема 8. Стилїстика фразеологічних одиниць.

1. Класифікація фразем сучасної української мови.
2. Особливості вживання сталих зворотів у текстах різної стильової належності.
3. Основні види трансформації фразеологічних одиниць у медіамовленні.

Завдання

1. Обрати для аналізу аналітичний медійний та офіційно-діловий тексти, виявити в них сталі звороти, встановити їх вид і функції; зробити порівняння.
2. Написати есе філософського характеру, використовуючи в тексті фразеологічні одиниці.

Література

- Бабич Н. Д.* Практична стилїстика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.
- Галас А. М.* Практична стилїстика української мови. Навч.-методич. посіб. Ужгород, 2023.
- Дудик П. С.* Стилїстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).
- Капелюшній А. О.* Практична стилїстика української мови. Львів: ПАІС, 2007.
- Пономарів О. Д.* Стилїстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Стилїстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько.* К.: Вища школа, 2003. 462 с.
- Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.].* К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 9. Стилістичний потенціал фонетичних і словотвірних засобів мови.

1. Особливості використання засобів фоностилістики у текстах різного стильового спрямування.
2. Роль словотвірних ресурсів української мови в нехудожніх текстах.
3. Функції словотвірних засобів у художньому мовленні.

Завдання

1. Знайти в художніх приклади звуконаслідування, алітерації, асонансу, експресивного словотворення; проаналізувати їхню стилістичну роль.
2. Створити 3 рекламні тексти, використовуючи засоби фоностилістики.

Література

Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.

Дудик П. С. Стилістика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).

Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.

Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 10. Морфологічні ресурси стилістики.

1. Стилiстичнi властивостi категорiї роду.
2. Категорiя числа з погляду стилiстики.
3. Стилiстичнi особливостi категорiї ступенiв порiвняння.
4. Типовi стилiстичнi помилки у використаннi морфологiчних засобiв у журналістському мовленнi.

Завдання

1. Знайти стилістичні помилки у використанні морфологічних засобів у місцевих онлайн-медіа / у рекламних текстах.
2. Створити детективну розповідь, пов'язану з важливою історичною подією або персоною, доречно застосовуючи лексичні, фразеологічні та морфологічні ресурси стилістики.

Література

Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.

Галас А. М. Практична стилістика української мови. Навч.-методич. посіб. Ужгород, 2023.

Дудик П. С. Стилiстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).

Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.

Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Стилiстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.

Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 11. Стилiстичний синтаксис. Виразальний потенцiал простого речення.

1. Стилiстична роль порядку слiв.
2. Функцiї повних i неповних речень.
3. Односкладнi речення та iх стилiстичнi ресурси.

Завдання

1. Опрацювати заголовки одного номера журналу на вибiрiв, визначити, скiльки з них вираженi простими реченнями, встановити iхнiй вид (двоскладнi / односкладнi (якщо односкладнi - встановити рiзновид), повнi / неповнi), з'ясувати роль. Визначити художнi засоби, що лежать в основi назв аналізованих текстiв; узагальнити спостереження.
2. Підготувати текст-опис емоцiйного стану людини, використовуючи лише простi речення; переписати той самий опис, застосовуючи складнi речення. Порiвняти, як змінилася стилістика тексту.

Лiтература

Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.

Дудик П. С. Стилiстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).

Капелюшній А. О. Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.

Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Стилiстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.

Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 12. Стилiстичнi можливостi однорiдних членiв речення.

1. Загальний огляд однорiдних членiв речення.
2. Функцiї однорiдних членiв речення у текстах рiзних функцiональних стилiв.
3. Принципи побудови однорiдного ряду в нехудожнiх текстах.
4. Типовi помилки в побудовi конструкцiй з однорiдними членами в медiйнiй творчостi.

Завдання

1. Обрати 2 тексти рiзних стилiв (напр. публiцистичний i науковий, художнiй та офiцiйно-дiловий, науковий i конфесiйний тощо); знайти речення з однорiдними членами, визначити їх види й роль; порiвняти спостереження.
2. Створити 3 аудiо- або вiдеореклами, використати в них однорiднi члени речення зi стилiстичною метою.
3. Виявити й проаналiзувати помилки в побудовi речень з вiдокремленими членами у публiкацiях новiтнiх медiа.

Лiтература

Бабич Н. Д. Практична стилiстика i культура української мови: навч. посiб. Львiв: Свiт, 2003.

Галас А. М. Практична стилiстика української мови. Навч.-методич. посiб. Ужгород, 2023.

Дудик П. С. Стилiстика української мови. К.: Академiя, 2005 (Альма-матер).

Капелюшний А. О. Практична стилiстика української мови. Львiв: ПАiС, 2007.

Пономарiв О. Д. Стилiстика сучасної української мови: пiдручник. Тернопiль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Українська мова: енциклопедiя / редкол.: В. М. Русанiвський (спiвголова), О. О. Тараненко (спiвголова), М. П. Зяблюк та iн. [3-тє вид., зi змiнами i доп.].

К.: Видавництво «Українська енциклопедiя» iм. М. П. Бажана, 2007.

Тема 13. Відокремлення як стилістичне явище.

1. Загальна характеристика відокремлених членів речення.
2. Роль відокремлених компонентів у текстах художніх і нехудожніх стилів.
3. Типові помилки в побудові речень із відокремленими членами в медійному тексті.

Завдання

1. Опрацювати публікації місцевих медіа, виявити помилки в побудові синтаксичних конструкцій із відокремленими членами.
2. Створити медіатекст про майбутнє університетів і університетської освіти, спираючись на думки відомих експертів; використати різні види відокремлень, пояснити їхню роль у тексті.
3. Проаналізувати два тексти різних стилів, з'ясувати особливості застосування в них відокремлених членів.

Література

- Бабич Н. Д.* Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.
- Галас А. М.* Практична стилістика української мови. Навч.-методич. посіб. Ужгород, 2023.
- Дудик П. С.* Стилiстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).
- Капелюшний А. О.* Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.
- Пономарів О. Д.* Стилiстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.*

Тема 14. Стилістична роль звертань, вставних і вставлених конструкцій у текстах різної стильової належності.

1. Вставні слова в текстах різних функціональних стилів.
2. Стилістичний потенціал вставлених конструкцій.
3. Звертання та їх стилістичні можливості.

Завдання

1. Проаналізувати фрагменти з трьох текстів різних стилів (на власний вибір), визначити вставні та вставлені конструкції; встановити їхні функції.
2. Підготувати аудіоінтерв'ю з відомим громадським діячем / актором / спортсменом / юристом або іншою успішною людиною, використати в розмові різні види звертань, дотримуючись мовленнєвого етикету.

Література

- Бабич Н. Д.* Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.
- Дудик П. С.* Стилістика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).
- Капелюшний А. О.* Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.
- Пономарів О. Д.* Стилістика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.].* К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Тема 15. Складне речення з погляду стилістики.

1. Загальна характеристика складного речення.
2. Складне речення в офіційно-діловому й науковому мовленні.
3. Роль складних речень у журналістських текстах різних жанрових груп.
4. Складне синтаксичне ціле та його специфіка в текстах різної стильової орієнтації.
5. Період як стилістичне явище.

Завдання

1. Обрати для аналізу медіатексти різних жанрових груп, знайти в них складні речення, з'ясувати їх види й роль; порівняти спостереження.
2. Написати науково-популярний текст, використовуючи різні види складних речень; з'ясувати роль складних синтаксичних конструкцій творі.

Література

- Бабич Н. Д.* Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.
- Галас А. М.* Практична стилістика української мови. Навч.-методич. посіб. Ужгород, 2023.
- Дудик П. С.* Стилiстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).
- Капелюшний А. О.* Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.
- Пономарів О. Д.* Стилiстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
- Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.*

Тема 16. Стилiстичний потенцiал чужої мови.

1. Особливостi репрезентацiї прямої й непрямої мови в рiзних стилях.
2. Роль цитувань у нехудожнiх творах.
3. Мiсце монологу та дiалогу в текстах рiзної стильової належностi.

Завдання

1. Знайти приклади використання чужої мови в текстах кiлькох стилiв, з'ясувати її функцiї.
2. Написати аналітичний медіатекст текст, доречно використовуючи рiзні види чужої мови.

Лiтература

Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посіб. Львів: Світ, 2003.

Галас А. М. Практична стилістика української мови. Навч.-методич. посіб. Ужгород, 2023.

Дудик П. С. Стилiстика української мови. К.: Академія, 2005 (Альма-матер).

Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови. Львів: ПАІС, 2007.

Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови: пiдручник. Тернопiль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.

Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зi змiнами i доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.

Контрольні питання з дисципліни «Медіастилістика»

1. Стилістика як наука про мову. Взаємозв'язок стилістики з іншими науковими дисциплінами.
2. Стрижневі поняття стилістики і культури мови.
3. Основні методи стилістичного аналізу.
4. Проблема класифікації стилів сучасної української мови.
5. Функціональні стилі сучасної української мови. Загальна характеристика.
6. Стилістичне використання багатозначності слова. Тропи.
7. Стилістичні фігури.
8. Стилістичні можливості паронімії та омонімії. Малапропізм, гетерофемія.
9. Стилістичний потенціал синонімії.
10. Евфемізми і перифрази, їх роль у різних функціональних стилях.
11. Стилістичні можливості антонімії. Антитеза, епітет-оксиморон, антифраз, астеїзм.
12. Інтернаціоналізми і власне іншомовні слова. Стилістична роль запозичень.
13. Склад і характер розмовної лексики, джерела її поповнення. Стилістичні функції розмовної лексики.
14. Діалектизми, їх види, специфіка використання у текстах різної стильової орієнтації.
15. Експресивна та емоційна лексика у творах різної стильової належності.
16. Стилістичний потенціал пасивної лексики української мови.
17. Причини появи жаргонізмів, аргю. Особливості їх використання в текстах різних стилів української мови.
18. Причини появи професіоналізмів, місце їх постійного вживання. Використання професійної лексики в текстах різних функціональних стилів української мови.
19. Роль і місце термінів у творах різної стильової орієнтації.
20. Фразеологізми. Види фразеологізмів у вузькому й широкому розумінні.
21. Трансформація фразеологічних одиниць, її репрезентація в текстах різної стильової належності.
22. Основні концепції фразеологізмів. Використання сталих зворотів у творах різних стилів української мови.
23. Основні явища фоностилістики сучасної української літературної мови.
24. Роль порядку слів у простому реченні. Інверсія.
25. Морфологічні засоби стилістики.
26. Однорідні члени речення в різних стилях мови.
27. Принципи побудови однорідного ряду в нехудожніх стилях.
28. Службові слова при однорідних членах речення.
29. Типові стилістичні помилки у побудові однорідного ряду.
30. Виразальні можливості односкладних та двоскладних речень.
31. Відокремлені члени речення в різних стилях української мови.
32. Складне речення у науковому, художньому та публіцистичному стилях.
33. Прикладка у нехудожніх текстах.
34. Особливості будови складного речення в розмовному мовленні.
35. Типові стилістичні помилки у структурі складного речення.

36. Називні й безособові речення в художніх і нехудожніх стилях.
37. Асиндетон і полісиндетон як стилістичний прийом.
38. Вставлені конструкції та їх роль у художніх і нехудожніх текстах.
39. Роль інтонації і порядку слів у реченні.
40. Звертання, його види і стилістичні можливості.
41. Вставні слова, їх використання в різних стилях сучасної української мови.
42. Семантико-синтаксична характеристика періодів.
43. Способи передачі чужої мови в художніх і нехудожніх стилях.
44. Семантико-синтаксичні зв'язки у межах монологів: рефрен, лейтмотив.
45. Градація на базі однорідності в публіцистичному стилі.
46. Місце і роль діалогів у різних стилях української мови.
47. Узагальнювальні слова в різних функціональних стилях.
48. Ампліфікація в публіцистичних текстах.
49. Надфразна єдність, її стилістичні можливості.
50. Відокремлення у діловому і науковому стилях.
51. Стилiстична роль монологiв.
52. Перiод у науковому i публiцистичному текстах.
53. Поняття ритмомелодики мови i мовлення. Ритмомелодика усного мовлення.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

1. Проаналізувати проблематику медіатексту у зв'язку з історичними обставинами його творення.
2. Проаналізувати фактичну структуру медіатексту у зв'язку з історичними обставинами його творення.
3. Проаналізувати проблематику медіатвору у зв'язку з сучасним контекстом.
4. Проаналізувати мовностилістичні засоби втілення концепції автора.
5. Проаналізувати специфіку ідіостилю автора публікації.
6. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *вибіркове правосуддя, ЄСПЛ, Україна, верховенство права, демократичні цінності, Угода про асоціацію.*
7. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *Україна, Росія, війна, широкомасштабне вторгнення, санкцій, Верховна Рада, законодавство, національні інтереси.*
8. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями та словосполученнями: *свобода слова, воєнний стан, інформаційний марафон, демократичні цінності, Конституція України.*
9. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *авторитаризм, демократія, Конституція України, права людини, свобода зібрань, демократичні принципи.*
10. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *корупція, Україна, рівень життя, політична «еліта», зубожіння народу, рівність перед законом.*
11. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *моральні цінності, масова культура, масмедіа, експансія, національний продукт.*

12. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *рівень освіти, університет, Україна, ЄС, конкурентоспроможність, перспективи молоді, демографічна ситуація.*
13. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *іслам, Близький Схід, міжнародні відносини, християнство, конфлікт, ООН, диктатура.*
14. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *креативність, відповідальність, свобода слова, мораль, медіа, соціум, професіоналізм.*
15. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *свобода слова, демократичні цінності, масмедіа, Конституція України, права людини, громадянське суспільство.*
16. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *свобода совісті, релігія, атеїзм, мораль, християнство, гуманізм, нетерпимість.*
17. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *демократія, преференції, політика, еліта, рівність, права людини, правова держава.*
18. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *імідж, репутація, іміджмейкер, адекватність, маніпулювання, правда, медіа.*
19. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *Євросоюз, економічний розвиток, Україна, ресурси, ефективність, інтеграція.*
20. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *ерудиція, освіта, штучний інтелект, університет, культура мислення, журналістика, самоосвіта, етика.*

21. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словами та словосполученнями: *екологія, довкілля, промисловість, культура, Земля, людство, катастрофа, антропогенний фактор, агресія росії.*
22. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словами та словосполученнями: *асоційоване членство України в ЄС, В. Янукович, Євромайдан, євроінтеграція, Майдан.*
23. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словами та словосполученнями: *«Беркут», Небесна сотня, права людини, право на протест, Революція гідності.*
24. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словами та словосполученнями: *втручання у внутрішні справи, гібридна війна, Росія, суверенність держави, Україна.*
25. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словами та словосполученнями: *анексія, Будапештський меморандум, Крим, міжнародне право, статус без'ядерної держави, Україна.*
26. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словами та словосполученнями: *волонтерський рух, Збройні сили України, терористичні акти, окуповані території, допомога цивілізованого світу.*
27. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словами та словосполученнями: *міжнародне право, ООН, право вето, припинення війни, Росія, Україна.*
28. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словосполученнями: *інформаційна війна, обов'язок журналіста, професійні журналістські стандарти, російська пропаганда, українська контрпропаганда.*
29. Створити публіцистичний мінівір за ключовими словами та словосполученнями: *гуманізм, декомунізація, історична правда, символи тоталітаризму, рашизм, московська церква.*

30. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *визвольна боротьба, голодомор, комунізм, русифікація, СРСР, ідеологія.*
31. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *боротьба з корупцією, європейські перспективи України, МВФ, реформи, співпраця з ЄС і НАТО.*
32. Створити публіцистичний міні-твір за ключовими словами та словосполученнями: *боєдатність ЗСУ, євроатлантична інтеграція, летальна й нелетальна зброя, міжнародна підтримка України, НАТО, Рамштайн.*
33. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *ватник, засади демократії, олігархічна клептократія, «руській мір», фашизм.*
34. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *відповідальність Міноборони, Донецький аеропорт, «кіборги», самопожертва, пам'ять, самостійність держави, терористи.*
35. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *військове командування ЗСУ, героїзм бійців, Дебальцеве, Іловайськ, пам'ять, модернізація армії.*
36. Створити публіцистичний мінітвір за ключовими словами та словосполученнями: *Верховна Рада України, громадянське суспільство, корупція, правова система, урядова криза, відповідальність журналіста.*
37. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: *«Вікно у світ можна затулити газетою» (Єжи Лец).*
38. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: *«Коментарі вільні, але факти священні» (Скотт Чарльз Прествіч).*
39. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: *«Кому вдалося раз збрехати, тому вже віри більше не ймуть» (Левко Боровиковський).*

40. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Aut omnia, aut nihil (або все, або нічого)*».
41. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Перед Словом усі рівні*» (Павло Мовчан).
42. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Нове життя нового прагне слова*» (Максим Рильський).
43. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Преса – це паперове сумління*» (Малкольм Маггерідж).
44. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Усе витримає папір, але не читач*» (Жозеф Жубер).
45. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Інформація – основна валюта демократії*» (Ральф Нейдер).
46. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Amat victoria curam (перемога любить підготовку)*».
47. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Aquila non capit muscas (орел не полює на мух)*».
48. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Barba non facit philosophum (борода не робить філософом)*».
49. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Nec sutor ultra crepidam (не суди про те, чого не знаєш)*».
50. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Nulla dies sine linea (жодного дня без рядка)*» (Пліній Старший).
51. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Patet omnibus veritas (правда для всіх відкрита)*».
52. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Salus populi suprema lex esto (благо народу – найвищий закон)*».

53. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Scripta manent (написане лишається)*».
54. Створити публіцистичний мінітвір за макротемою: «*Ubi concordia, ibi victoria (де згода, там перемога)*».
55. Визначити й обґрунтувати жанрову належність медіатексту.
56. Виконати аналіз тематичного компонента медіатексту.
57. Провести аналіз логіко-поняттєвого компонента медіатексту.
58. Здійснити аналіз емоційно-експресивного компонента медіатексту.
59. Проаналізувати психологічний компонент медіатексту.
60. Виконати аналіз інформаційного компонента медіатексту.
61. Здійснити аналіз фактичного компонента медіатексту.
62. Провести аналіз архітектонічного компонента медіатексту.
63. Проаналізувати композиційний компонент медіатексту.
64. Виконати мовностилістичний аналіз медіатексту.
65. Створити медіатекст як вербальне доповнення ілюстрації.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-МІНІМУМ

Оскільки пізнання медіатексту в різних аспектах потребує застосування майже всієї лінгвістичної термінології – а це тисячі одиниць – запропонований терміноапарат включає лише найсуттєвіше мінімальне коло терміноокреслень, ґрунтується на найбільш авторитетній апробованій науковій літературі – лінгвістичній словниковій, енциклопедичній тощо – та містить доопрацьовані авторами, а подекуди й цілком оригінальні дефініції; у випадку багатозначності терміна подано тільки те, що стосується предмета.

Активна лексика – сукупність слів мови, які в певний період її існування сприймаються як звичайні сучасні слова без помітних ознак їх застарілості чи новизни; слова повсякденного вжитку.

Алегорія (< гр. *allegoria* < *allos* – інший і *agoreio* – кажу) – втілення абстрактного поняття в конкретному художньому образі.

Ампліфікація (< лат. *amplificatio* < *amplificio* – поширюю, збільшую) – стилістична фігура, яка полягає в нагромадженні синонімів, порівнянь, однотипних мовних одиниць для посилення характеристики явища чи поняття.

Антитеза (< грец. *antithesis* – протиставлення) – 1) стилістична фігура, що полягає в протиставленні явищ, думок, понять, образів, почуттів тощо; 2) у логіці – судження, що заперечує тезу.

Архітекстуальність (< грец. *archi...* – префіксоїд, який означає найвищий ступінь ознаки, зафіксованої в другій частині слова, і *текстуальність*) – один із різновидів інтертекстуальності, що виявляється у зв'язку окремого конкретного тексту з іншими текстами тієї самої форми / жанру.

Варіанти медіатексту – різновиди медіатексту (*варіант медіатексту авторський, варіант медіатексту перцептивний*) у зв'язку з психологічними та

іншими індивідуальними особливостями його сприйняття автором / реципієнтом.

Варіант медіатексту авторський – розуміння медіатексту автором, зумовлене його світоглядом, рівнем мислення, освіченості й володіння мовними ресурсами; протиставлений *перцептивному варіанту медіатексту*, відмінний від нього.

Варіант медіатексту перцептивний – розуміння медіатексту реципієнтом, зумовлене його світоглядом, рівнем мислення, освіченості й володіння мовними ресурсами; протиставлений *авторському варіанту медіатексту*, відмінний від нього.

Викінченість / довершеність – одна з медіатекстових *облігаторних ознак тексту*, що формується на основі узгодженості ресурсів, котрі забезпечують *когерентність і когезію*, виявляється як гармонійність змісту і форми, втілюється на різних рівнях (тематичному, логіко-поняттєвому, емоційно-експресивному тощо) і різними засобами (здебільшого лінгвальними).

Гіпербола (< грец. *hyperbolē*) – троп, що полягає в надмірному перебільшенні властивостей, ознак предмета, явища, дії з метою стилістичного увиразнення або вираження емоційно-естетичного ставлення до предмета мовлення.

Гіпертекст (< грец. *hyper* – над, надміру і *текст*) – 1) *текст*, в якому поєднано нелінійний, асоціативно-фрагментарний та сітковий принципи репрезентації інформації з можливістю вільної навігації за будь-якими нелінійними зв'язками, зафіксованими в інформаційному середовищі; поєднання текстів у великі інтерактивні інформаційні комплекси за допомогою мультимедіа; у його межах актуалізуються різноманітні зв'язки між текстами / фрагментами, що дає можливість опрацьовувати текстову інформацію в будь-якій послідовності, формувати нові текстові структури, не втрачаючи зв'язку з початковим текстом; текст із потенціалом розгортання, характерний для конвергентних / новітніх

засобів масової комунікації; 2) у перекладознавстві – текст, що містить висміювання, пародіювання іншого тексту.

Гіпертекстуальність (< *giper* і *текстуальність*) – один із різновидів *інтертекстуальності*, що виявляється в окремому конкретному тексті поєднанням нелінійного, асоціативно-фрагментарного та сіткового принципів репрезентації інформації з можливістю вільної навігації за будь-якими нелінійними зв'язками, зафіксованими в інформаційному середовищі; об'єднання текстів у великі інтерактивні інформаційні комплекси за допомогою мультимедіа, актуалізація різноманітних зв'язків між текстами / фрагментами, що дає можливість опрацьовувати текстову інформацію в будь-якій послідовності, формувати нові текстові структури, не втрачаючи зв'язку з початковим текстом; потенціалом розгортання тексту, характерний для конвергентних / новітніх засобів масової комунікації; 2) у перекладознавстві – висміювання, пародіювання іншого тексту.

Градація (< лат. *gradatio* – поступове підвищення, посилення < *gradus* – крок, ступінь) – стилістична фігура, яка полягає в такому розташуванні частин висловлення, при якому кожна наступна містить підсилення (або послаблення) смислового чи емоційно-експресивного значення.

Дискурс (< франц. *discours* – промова, виступ < лат. *discursus* – бесіда, розмова) – 1) усний чи письмовий *текст* в широкому *контексті* його творення і сприймання з усіма національно-культурними, соціальними, психо-емоційними умовами авторської мовотворчості, тобто *твір* у зв'язку з різноманітними лінгвальними й паралінгвальними чинниками його породження та функціонування; 2) безпосередня мовна діяльність, що реалізується у конкретних комунікативних умовах (ситуативні, соціокультурні, психолінгвальні тощо обставини), у певній формі спілкування із залученням усіх засобів (лінгвально-паралінгвальних); 3) сукупність висловлювань, що стосуються певної проблематики та розглядаються у зв'язках із цією проблематикою і у взаємозв'язках.

Дискурс-аналіз (< *дискурс* і *аналіз* < грец. *analysis* – розкладання) – один з різновидів лінгвістичного аналізу, комплекс досліджень усього феномена *дискурсу* як тексту з урахуванням різних конститутивних (істотних, визначальних, таких, що є найвиразнішими) і фонових чинників (соціокультурних, психологічних тощо); здійснюється у прагматично-ситуативному, ментальному та ін. контекстах із метою виявити соціокультурні, психічні тощо умови творення й функціонування усного / писемного *тексту*.

Еліпсис (< грец. *elleipsis* – випущення) – стилістична фігура, що побудована на пропуску слова чи словосполучення, зрозумілого з контексту чи комунікативної ситуації; посилює емоційний вплив на аудиторію та лаконізує мовлення.

Епітет (< грец. *epitheton* – прикладка) – художнє, образне означення, що підкреслює характерну властивість явища чи предмета.

Ефективність тексту – неабсолютна / відносна ознака тексту, що визначається реакцією аудиторії на нього, ступенем впливу на реципієнта та прямо пов'язана з формально-змістовим рівнем виконання тексту (очікувана ефективність тексту тим вища, чим вищий рівень його виконання).

Жанр тексту (< франц. *genre* – рід, вид, жанр, стиль < лат. *genus* – рід, плем'я і *текст*) – історично сформовані роди і види вербальних творів у зв'язку з їхнім формально-змістовими особливостями, походженням, призначенням, способом та умовами творення, виконання і сприйняття.

Жанр тексту медійного / медіатексту (< *жанр* і *медіатекст*) – форма медіатексту з відповідним набором ознак (*жанр*), що склалася на основі історичних обставин і має формально-змістовий вияв; реалізується у системі інших форм текстів, що диференціюються за тотожними критеріями та ознаками (для медіатексту найбільш суттєвими є наявність / відсутність аналітичного

компонента, домінування інформаційної / аналітичної складової, наявність / відсутність художніх засобів, спосіб і засіб реалізації тощо).

Загальноживана лексика – лексика, яку використовують усі носії мови незалежно від фаху, рівня освіченості, віку, місця проживання тощо

Зв'язність / когезія тексту (< англ. *cohesion* < лат. *cohaesus* – зв'язний, зчеплений і *текст*) – одна з облігаторних *ознак тексту*, що полягає у тісному зчепленні всіх компонентів тексту на рівні змісту й форми та реалізується перш за все за допомогою мовних засобів усіх рівнів, а також логічних, асоціативних, композиційних тощо; розрізняють лінійну / послідовну і вертикальну / ланцюжкову зв'язність.

Ідіостиль (< грец. *idios* – свій, особливий і *стиль*) / **авторське «Я»** – неповторний спосіб спілкування, притаманний окремій особі, сукупність мовних і позамовних складових комунікативної компетенції індивіда як представника певної лінгвокультурної спільноти; як авторське «Я» (сукупність усіх специфічних мовленнєвих рис у конкретному творі) виявляється у *тексті* / *медіатексті*.

Іманентні ознаки тексту (< лат. *immanens (immanentis)* – властивий, притаманний чомусь і *ознаки тексту*) – ознаки, зумовлені природою тексту, облігаторні: *зв'язність*, *цілісність*, *викінченість*, *членованість*, *просторово-часова зумовленість*.

Інтерполяція тексту (< лат. *interpolatio* – зміна і *текст*) – вставка до тексту / твору; виправлення автентичного тексту чужою рукою.

Інтерпретація тексту (< лат. *interpretatio* – пояснення, трактування і *текст*) – пояснення, роз'яснення, тлумачення змісту *тексту* чи його фрагментів, з'ясування значення у зв'язку з різними завданнями (осягнення концепції автора, латентного сенсу, впливу на аудиторію та ін.); наукова інтерпретація

здійснюється на основі відповідної лінгвістичної методики (сукупності *методів* і прийомів).

Інтертекст (< лат. *inter* – між, поміж і *текст*) – текст / фрагмент / відгомін тексту в іншому окремому (основному) тексті.

Інтертекстуальність (< лат. *inter* – між, поміж і *текстуальність*) – явище явної чи прихованої / латентної репрезентації в окремому конкретному тексті інших текстів, їхніх елементів, ознак; накладання текстів (натяки, згадки, цитування), формування асоціативних комбінацій, породження додаткових смислів тощо; має різновиди: *власне інтертекстуальність*, *архітекстуальність*, *гіпертекстуальність*, *паратекстуальність*, *мета текстуальність*; **власне інтертекстуальність** (< *власне* та лат. *inter* – між, поміж і *текстуальність*) – один із різновидів *інтертекстуальності*, що виявляється в окремому конкретному тексті як наявність (пряма чи прихована) покликань на інші тексти (цитати, різноманітні згадки, алюзії, натяки тощо).

Інтрига у тексті (< франц. *intrigue* < лат. *intricare* – заплутувати, спантеличувати) – складне, заплутане, напружене розгортання подій у тексті / творі, подане для зацікавлення реципієнтів; у журналістському тексті прямо пов'язана з феноменами цікавого та сенсаційного.

Каламбур (< франц. *calembour* – гра слів), гра слів – стилістична і риторична фігура, яка ґрунтується на використанні багатозначності слова, випадкового збігу звучання слів для створення гумористичного, сатиричного ефекту.

Категорія текстова (< грец. *katēgoria* – ознака і *текстова*) – поняття, що узагальнює найсуттєвіші ознаки і властивості *тексту*; надпарадигмальна інваріантна ознака, яка відображає іманентні закономірності тексту як одиниці мови і мовлення, тобто текстами / тексту й актуалізованого тексту / твору.

Компоненти твору – складові структури *твору*, де центральним з погляду змісту є *текст*, що поєднується з іншими обов'язковими / необов'язковими для

творів різних типів компонентами; для медіатору характерні такі: текст, заголовок, підзаголовок, підпис автора, невербальні (фото, малюнки тощо), вербально-невербальні (графіки з цифровими й словесними узагальненнями, відео, аудіо та ін.); мають *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту архітектонічний (< архітекtonіка < грец. *architektonikē* – мистецтво побудови і *компонент твору / тексту*) – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатокomпонентної *структури* як такий, що відображає основні закономірності, принципи побудови твору / тексту як єдиного цілого, інтегральний взаємозв'язок основних його складників; композиція; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту емоційно-експресивний – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатокomпонентної *структури* як такий, що відображає його емоційну (вияв позитивних, нейтральних, негативних емоцій) та експресивну (засобів привернення уваги) площини; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту інформаційний – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатокomпонентної *структури* як такий, що відображає його інформаційне наповнення, співвідношення нового й відомого та безпосередньо пов'язаний, крім інших, з *фактологічним компонентом*; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту композиційний – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатокomпонентної *структури* як такий, що відображає основні закономірності, принципи побудови твору / тексту як єдиного цілого, інтегральний взаємозв'язок основних його складників; поняття «композиція тексту» вужче, ніж поняття «композиція твору»; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту комунікативний – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатокomпонентної *структури* як інтегральний, оскільки актуалізується за рахунок усіх компонентів і не має

спеціальних засобів; разом з іншими компонентами забезпечує реалізацію комунікативної функції, у межах якої можна виокремити контактний, організуючий, аферентний, закличний тощо варіанти комунікативного впливу; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту логіко-поняттєвий – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатоконпонентної *структури* як такий, що включає стрижневі / базові / ключові поняття з відповідними логічними зв'язками, які відображають розгортання й розкриття теми; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту психологічний – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатоконпонентної *структури* як такий, що відображає особливості психології авторської творчості та безпосередньо пов'язаний з *емоційно-експресивним компонентом*; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту тематичний – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатоконпонентної *структури* як такий, що відображає тематичну організацію твору / тексту, містить *макро- і мікротем*; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Компонент твору / тексту фактологічний – один із компонентів *твору / тексту*, виокремлюваний із багатоконпонентної *структури* як такий, що відображає систему *фактів*, задіяних для розгортання і розкриття *теми*; має *авторський і перцептивний варіанти*.

Контамінація жанрова (< лат. *contaminatio* – змішування і *жанрова*) – змішування різножанрових ресурсів в одному *творі*, поєднання у формі конкретного *тексту* засобів інших жанрів, вияв ознак кількох жанрів в одному тексті; у медіатексті можливе поєднання різних інформаційних, аналітичних, публіцистично-художніх видів.

Контамінація стильова (< *контамінація і стильова*) – змішування різностильових ресурсів в одному *творі*; у *медіатексті* у більшості випадків

виявляється як залучення до публіцистичних офіційно-ділових, наукових, конфесійних, художніх, розмовних засобів; крім іншого, зумовлює жанброву диференціацію медіатексту.

Контекст (< лат. *contextus* – тісний зв'язок, з'єднання < *contexo* – спітаю) – змістово закінчений відрізок усного або писемного мовлення, необхідний і достатній для ідентифікації того чи іншого його компонента; розрізняють *мінімальний контекст* / *мікроконтекст*, *макроконтекст* і *понадконтекст*; поняття зумовлене тим, на що спрямована увага реципієнта (окреме висловлювання, міркування або увесь зміст тексту), тому виокремлюють *горизонтальний* і *вертикальний контекст*.

Контекст вертикальний – наскрізний *контекст*, що містить об'єктивно закладену у *творі* інформацію, пронизує його; має історико-філологічний зміст і стосується задуму та функціонування твору.

Контекст горизонтальний – лінійний *контекст*, оточення певної мовної одиниці, текстові умови, особливості актуалізації певного елемента у мовленнєвому масиві; закінчений у смисловому відношенні відрізок мовлення.

Концепт (< лат. *conceptus* – думка, поняття < *concipio* – збираю; задумую) – 1) стійка ідея, що має традиційне мовне вираження; 2) загальна думка, формулювання; 3) у філософії мови, антропоцентричній лінгвістиці, соціолінгвістиці, лексичній та ситуативній семантиці поняття ідеального об'єкта, образу, оперативної змістової одиниці ментального лексикону, пам'яті, в якому втілилися певні культурно зумовлені уявлення носія мови про світ; 4) у логіці – смисл знака / номена.

Концепція (< франц. *conception* < *conceptio* – сприйняття) – система поглядів, розуміння певних явищ, процесів, набір доказів, що виявляється у тексті на рівні змісту і форми; у науковому тексті реалізується як наукова теорія, у медіатексті – як система поглядів автора (вибір тематики, способів і засобів її розгортання).

Контент-аналіз (< англ. *contents* – зміст і *аналіз*) – один із різновидів лінгвістичного аналізу, метод квалітативно-квантитативного аналізу змісту

тексту / текстів, спрямований на виявлення різноманітних фактів і тенденцій; основними аспектами є з'ясування передумов творення тексту та їх відображення в ньому, виявлення власне текстових формально-змістових особливостей, вивчення посттекстотвірних чинників (упливу на адресата, перцептивних ефектів тощо).

Лексико-фразеологічний аналіз тексту – один із різновидів лінгвістичного аналізу, спрямований на вивчення лексичних і фраземних рис тексту.

Лінгвістичний аналіз тексту – вивчення тексту з погляду його лінгвальних особливостей, основні аспекти аналізу перш за все зумовлені рівнями мови (фонетичний, фонологічний, лексичний, фраземний, дериваційний, граматичний тощо) та пов'язані з різними науковими завданнями; лінгвістичний аналіз має багато різновидів, зокрема *дискурс-аналіз*, *контент-аналіз*, *лексико-фразеологічний*, *синтаксичний*, *стилістичний* та інші.

Лінійність тексту – одна з облігаторних ознак тексту, що розглядається в контексті його зв'язності, оскільки полягає у послідовному розгортанні за допомогою вербально-невербальних засобів змісту тексту; реалізується за допомогою тих самих засобів, що і когезія.

Літота (< грец. *litotēs* – простота) – троп, вид метонімії, який полягає в підкресленому применшенні властивостей, ознак предмета, явища, дії зі стилістичною метою.

Макроконтекст (< грец. *macro* – довгий, великий і *контекст*) – контекст максимальний, врахування найбільшої можливої кількості чинників для ідентифікації того чи іншого його компонента тексту.

Макротема медіатексту (< грец. *macros* – довгий, великий і *тема* та *текст*) – стрижнева *тема медіатексту*, що розгортається на рівні мікротем; основа тематичного компонента структури тексту.

Медіатекст аналітичний – один із різновидів *медіатексту*, основною диференційною ознакою якого є превалювання аналітичного способу опрацювання *теми* / проблеми.

Медіатекст інформаційний – один із різновидів *медіатексту*, основною диференційною ознакою якого є превалювання інформаційного компонента, тобто констатації певних фактів, згадки явищ тощо без їхньої інтерпретації.

Медіатекст публіцистично-діловий – один із різновидів *медіатексту*, основною диференційною ознакою якого є *контамінація* засобів публіцистичного і ділового стилів.

Медіатекст публіцистично-конфесійний – один із різновидів *медіатексту*, основною диференційною ознакою якого є *контамінація* засобів публіцистичного і конфесійного стилів.

Медіатекст публіцистично-науковий – один із різновидів *медіатексту*, основною диференційною ознакою якого є *контамінація* засобів публіцистичного і наукового стилів.

Медіатекст публіцистично-художній – один із різновидів *медіатексту*, основною диференційною ознакою якого є *контамінація* засобів публіцистичного і художнього стилів.

Медіатекст розмовний – один із різновидів *медіатексту*, мовлення, що характеризується непрофесійним авторством; широко представлений у конвергентних / новітніх медіа.

Мем у медіамовленні (< англ. *memе* < грец. *тїтїта* і *медіамовлення*) – одиниця культурної інформації; масово поширюване в онлайн-медіа переважно спонтанно багатьма способами, засобами та в різних формах (електронною поштою, в месенджерах, форумах, блогах тощо) явище.

Метатекстуальність (< грец. *meta* – префіксоїд, який означає проміжне становище, зміну, перетворення, і *текстуальність*) – один із різновидів інтертекстуальності, що виявляється в окремому конкретному тексті як покликання (згадки, коментування, аналіз тощо) на інший текст.

Метафора (< грец. *metaphora* – переміщення) – троп, який полягає в перенесенні ознак з одного предмета або явища на інший на підставі подібності.

Методи текстознавства – способи вивчення *тексту*, що застосовуються на основі гносеологічних принципів, включають загальнонаукові, загальнологічні (аналітико-синтетичний, елементарно-теоретичний, індуктивно-дедуктивний тощо), методи теоретичних досліджень (аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний, історичний та ін.) та вузькогалузеві (*дискурс-аналіз*, *контент-аналіз*, *стилістичний*, *лексико-фразеологічний*, *синтаксичний аналіз тексту* тощо).

Метонімія (< грец. *metōnūtia* – перейменування) – троп, який полягає в перенесенні назви з одного предмета або явища на інший на основі суміжності.

Мікроконтекст (< грец. *micros* – малий і *контекст*) – мінімальний *контекст*, найменше, що береться до уваги для ідентифікації того чи іншого компонента *тексту*; мінімальне оточення текстової одиниці, необхідне і достатнє для вирішення різноманітних завдань (інтерпретації, аналізу тощо).

Мікротема тексту (< грец. *micros* – малий і *тема* та *текст*) – підтема, часткова *тема*, що підпорядкована *макротемі*, служить для її розкриття і розгортання; є складовою тематичного компонента тексту.

Мовлення масмедіа – конкретний частковий вияв загальнонаціональної літературної мови, її специфічний варіант, актуалізований за медіа; виявляється в *текстах* газет, журналів, радіо, телебачення, онлайн-медіа.

Модальність тексту – ознака, що виявляється на всіх рівнях і виражає ставлення мовця / автора до предмета мовлення.

Одиниці тексту – складові тексту, вичленовувані сегментні / суперсегментні, комунікативні / некомунікативні одиниці, що виконують різні функції й перебувають у відповідних зв'язках; з одного боку, пов'язані на логіко-поняттєвому, семантичному рівні, з іншого – на формально-граматичному; класифікуються відповідно до лінгвальних рівнів (фонетичний – синтагма, фраза, синтаксичний – речення і т. д.).

Одиниці тексту комунікативні – різнорівневі текстові одиниці, що, крім інших, виконують комунікативну функцію: фраза, речення, надфразна єдність (в аспекті логіки – судження, міркування).

Одиниці тексту некомунікативні – різнорівневі сегментні й суперсегментні текстові одиниці, що виконують різноманітні функції, окрім комунікативної: фонема / звук, лексема / слово, словосполучення, фразовий наголос тощо.

Ознаки тексту – риси тексту як лінгвальної одиниці і явища, що виявляються в процесі його функціонування; можна виокремити притаманні, обов'язкові, зумовлені його природою (*іманентні*) та необов'язкові, *вторинні* ознаки.

Ознаки тексту вторинні – необов'язкові, несуттєві для природи тексту зумовлені *іманентними* риси; вияв таких вторинних ознак, як ефективність, ясність, правильність, логічність, естетичність тощо, зумовлений усім комплексом чинників творення й функціонування тексту.

Ознаки тексту первинні / іманентні – притаманні, обов'язкові риси, визначальні для тексту як лінгвального явища і одиниці, тобто зумовлені його природою: *когезія, когерентність, викінченість, членованість, просторово-часова зумовленість*.

Оксиморон / оксюморон (< грец. *οξύμωρον* – дотепно-безглузде) – стилістична і риторична фігура, що полягає в поєднанні протилежних за змістом понять для вираження нового цілісного поняття, уявлення.

Паратекстуальність (< грец. *para* – префіксоїд, який означає суміжність, переміщення, відхилення, зміну, і *текстуальність*) – один із різновидів *інтертекстуальності*, що виявляється як зв'язок окремого конкретного *тексту* з іншими елементами архітекtonіки твору – назвою, передмовою, епіграфом, післямовою, постскриптумом тощо.

Перифраз/а (< грец. *periphrasis* – описовий вираз) – троп, описовий зворот, за допомогою якого передається інший зміст слова чи вислову шляхом підкреслення певної особливості, властивості, істотних у певному контексті чи ситуації.

Підтекст / латентний зміст / прихований зміст (< лат. *latens (latentis)* – прихований і *зміст*) – прихований, не виражений буквально / словами зміст, такий, що виникає внаслідок асоціацій у результаті інтерпретації реципієнтом авторських натяків, алюзій, образів (прогнозований латентний зміст) або авторських недоглядів, випадкових збігів, неточних висловлювань тощо (непрогнозований латентний зміст).

Повтор – стилістична фігура, що полягає в повторенні, слів, словосполучень, фраз, тез для підкреслення деталей, основної ідеї, проблеми.

Порівняння – фігура мови, троп, побудований на зіставленні двох явищ, предметів для пояснення одного з них за допомогою іншого.

Пресупозиція (< лат. *prae* – попереду і *suppositio* – припущення) – компонент смислу речення, який має бути істинним для того, щоб воно не сприймалося як семантично аномальне або недоречне у відповідному контексті; забезпечує правильність / істинність *медіатексту* та адекватність його сприймання.

Просторово-часова зумовленість / континуум (< лат. *continuum* – безперервне, суцільне) *тексту* – одна з обов'язкових *ознак тексту*, що зумовлена його природою й полягає у зв'язку тексту з просторово-часовими умовами творення й функціонування.

Прототип текстовий (< грец. *prōtotypon* < грец. *prōtos* – перший, первинний та грец. *typos* – слід, відбиток і *текстовий*) – прообраз, первісний зразок *тексту*; модель, *текстема*.

Публіцистичний текст – один зі стильових різновидів *тексту* (поряд з офіційно-діловим, науковим, художньо-белетристичним, конфесійним, розмовним) та основний вияв *медіатексту*, визначальною для якого є публіцистична стильова домінанта, тобто засоби публіцистичного функціонального стилю сучасної літературної мови.

Риторичне звертання – стилістична фігура, висловлення, адресоване неживому предмету, абстрактному поняттю, відсутній особі, явищу природи тощо.

Риторичне запитання – стилістична фігура, яка у формі запитання передає ствердження чи заперечення; засіб відтворення діалогу з уявним співрозмовником.

Різновиди фактів у медіатексті – *факт* у медіатексті виявляється по-різному і в різних формах, тому має різновиди: за сферами (політичні, економічні, культурні, освітні, релігійні, спортивні тощо); за джерелами, способом отримання (безпосередні та опосередковані; емпіричні й неемпіричні); за способом утілення, репрезентацією (вербальні, невербальні та вербально-невербальні).

Синекдоха (< грец. *synekdochē* – співвіднесення) – троп, різновид метонімії, що ґрунтується на кількісному співвідношенні предметів і явищ.

Синтаксичний аналіз тексту – один із різновидів *лінгвістичного аналізу*, спрямований на виявлення синтаксичних особливостей *тексту*.

Система тексту (< грец. *systema* – утворення і *текст*) – детермінована поняттями «система», «система мови»; сукупність взаємопов'язаних і

взаємозумовлених елементів, що утворюють складнішу єдність, розглядувану з боку елементів.

Стилістема – окрема стилістична функція кожної окремої мовної одиниці.

Стилістика – розділ мовознавства, який вивчає способи використання мовних одиниць і категорій у різних мовних стилях, а також функціональну стильову систему літературної мови в її сучасному стані та діахронії.

Стилістична норма – розрізнення мовних засобів щодо їхньої доцільності вживання в текстах різної стильової орієнтації.

Стилістична система мови – система стилів і підстилів мови, їх жанрова диференціація, стилістичні способи й прийоми організації мовних засобів у тексті.

Стиль (< лат. *stilus* < грец. *stylos* – паличка для письма) – 1) мист. ідейно і художньо зумовлена спільність художніх засобів певної епохи чи напрямку; 2) індивідуальна манера, своєрідні неповторні ідейно-художні особливості творчості митця; 3) функціональний різновид літературної мови; 4) особливості мовлення, побудова мовлення згідно з нормами синтаксису; 5) спосіб здійснення чого-небудь, що відрізняється сукупністю своєрідних прийомів.

Стиль мови – функціональний різновид літературної мови, який визначається сферою її функціонування й характеризується особливостями у виборі, поєднанні й організації системи мовних засобів (лексичних, граматичних, фонетичних тощо) відповідно до мети й змісту спілкування.

Стиль тексту – 1) різновид тексту, зумовлений превалюванням засобів одного з функціональних стилів мови (різновиду, закріпленого традицією за однією зі сфер соціального життя та частково відмінного від інших різновидів мови за всім основними параметрами – фонетикою, лексикою, морфологією тощо); можна виокремити публіцистичний, науковий, офіційно-діловий, конфесійний та інші різновиди; 2) авторська манера, див. *ідіостиль*.

Структура твору / тексту (< лат. *strictura* < *stringo* – стискаю і *текст*) – детермінована поняттями «структура», «структура мови»; склад і внутрішня організація єдиного цілого (*твору / тексту*), розглядувана з боку його цілісності; у структурі твору / тексту можна виокремити *тематичний, фактологічний, логіко-поняттєвий, емоційно-експресивний, архітектонічний, композиційний* та інші компоненти.

Стилістичний аналіз тексту – один із різновидів лінгвістичного аналізу, спрямований на вивчення стилістичних особливостей *тексту*.

Стильова визначеність тексту – належність *тексту* до одного з функціональних *стилів* мови на підставі домінантних ознак.

Стильова домінанта медіатексту (домінанта < лат. *dominans* (*dominantis*) і *стильова* та *медіатекст*) – панівний) – превалювання в медіатексті комплексу засобів одного з функціональних *стилів*.

Твір (вербальний) – те, що створене ким-небудь і реально існує у вербальній формі, продукт творчої діяльності людини; конкретна реалізація тексту з усіма її складовими; див. *компоненти твору*.

Твір журналістський – продукт творчої діяльності журналіста з усіма властивими *твору й тексту* ознаками.

Твір медійний – *твір*, оприлюднений за допомогою медійних засобів масової комунікації (газети, журнали, радіо, телебачення, онлайн-ресурси).

Тег у медіамовленні (< англ. *tag*) – релевантне слово, ключове поняття, термін, певним чином виокремлене в онлайн-мовленні, що зберігає асоціативні зв'язки з творами, їх вербальними, невербальними й вербально-невербальними фрагментами, виконуючи інформативну, класифікаційну, пошукову та інші функції.

Текст (< лат. *textum* – тканина, зв'язок, побудова) – лінгвальна комунікативна одиниця найвищого рівня, писемний або усний мовленнєвий масив, що

становить лінійну послідовність висловлень, у ближчій перспективі пов'язаних смисловими і граматичними зв'язками, а в дистантному плані об'єднаних формально й тематично (на підставі не менш як двох мікротем); характеризується зв'язністю, цілісністю, викінченістю, членованістю, просторово-часовою зумовленістю тощо.

Текст блогівий (< англ. *blog* < *web log* – мережений журнал чи щоденник подій і текст) – текст щоденникового характеру, що оприлюднюється у новітніх медіа (на онлайн-ресурсах).

Текст канонічний (< канонічний < грец. *kanōn* – палиця; правило, норма і *текст*) – перевірений часом, історично, культурно, соціально значущий текст, створена за всіма канонами, майже ідеальний, такий, що є взірцем для наслідування.

Текст медійний / медіатекст – один із різновидів *тексту*, визначальною рисою якого є актуалізація в засобах масової комунікації (друкованих, електронних, онлайн), однією з форм вияву є *журналістський публіцистичний текст*.

Текст журналістський – один із різновидів *тексту* та основний вияв *медіатексту*, визначальними рисами якого є професійне журналістське авторство, домінування публіцистичних засобів, соціально значуща актуальна проблематика, орієнтація на широку аудиторію, оприлюднення в засобах масової інформації.

Текст патогенний. (< грец. *pathos* – біль, страждання і ...*генний* та *текст*) – текст, що своїм змістом може негативно впливати на реципієнта (формує катастрофічний світогляд, дезорієнтовувати, підштовхувати до деструктивних дій тощо).

Текст писемний – графічно зафіксований текст; має рукописний і друкований (традиційний та електронний) різновиди; реалізується, крім іншого, як медіатекст у традиційних друкованих (газетно-журнальних) та онлайн-ЗМІ.

Текст прецедентний (< *прецедент* < лат. *praecedence (praecedentis)*) – який передує і *текст*) – значущий, широко знаний конкретний *текст*, що згадується в різних контекстах і до якого часто апелюють; текст, котрий увійшов в історію і є прикладом (позитивним чи негативним).

Текст публіцистичний (< лат. *publicus* – суспільний і *текст*) – *текст*, виконаний у публіцистичному стилі, серед основних ознак якого – суспільна значущість тематики, лаконічність, орієнтація на широку аудиторію, контамінація стильових засобів тощо; має писемну й усну форми реалізації.

Текст типовий (1) / **типовий** (2) (< грец. *typos* – відбиток, зразок, форма і *текст*) – 1) *текст*, який відображає характерні (типові) ознаки для текстів того ж класу (зокрема, типовий медіатекст, типовий науковий текст тощо); 2) взірцевий текст, такий, що відповідає певному текстовому зразку, повністю узгоджується з моделлю тексту відповідного розряду.

Текст усний – *текст*, що має звукове оформлення; реалізується, крім іншого, як медіатекст в традиційних аудіовізуальних (радіо, телебачення) та онлайн-ЗМІ.

Текстема (< *текст* і *...ема*) – абстрактна інваріантна одиниця, що характеризується наявністю ієрархічно організованих прототипних ознак *тексту*; як віртуальна одиниця протиставлена актуалізованому (реальному, окремому) тексту, тобто її конкретній реалізації (твору); класифікація текстом здійснюється за різними параметрами, як-от: гнучкість форми (стандартизовані / нестандартні), стильові й жанрові особливості тощо; текстовий прототип, модель, схема класу текстів; термін сконструйовано за аналогією з іншими номінаціями мовних одиниць (фонема, морфема, лексема тощо).

Текстознавство – розділ мовознавства, предметом якого є *текст* як лінгвальне явище, його природа, характерні риси, специфіка створення / породження й функціонування; котрий тісно пов'язаний з усіма лінгвістичними та деякими іншими галузями.

Текстологія (< *текст* і ...логія < грец. *logos* – слово, вчення) – особлива галузь філології, спрямована на вивчення переважно давніх *текстів*, з'ясування питань ідентичності тексту, канонічності форми тощо; не тотожний терміну «*текстознавство*».

Тема тексту (< грец. *thema* – основа, положення і *текст*) – 1) предмет судження, зображення, дослідження, обговорення; у *тексті* / *медіатексті* виявляється як *макро-* і *мікротеми* (підтеми); 2) в актуальному членуванні речення компонент тема-рема-тичного зв'язку, де тема – дане, відоме, а рема – нове.

Теорія тексту (< грец. *theōria* – розгляд, дослідження і *текст*) – теорія (система узагальненого знання, сукупність положень і поглядів), що лежить в основі *текстознавства*, вироблена на підставі переважно лінгвістичних понять система знань про *текст* як одиницю мови найвищого рангу.

Троп (< грец. *tropos* – зворот) – мовний зворот, у якому слово або словосполучення вжиті в переносному значенні і служать засобом досягнення естетичного ефекту виразності в художній літературі, публіцистиці, ораторському стилі тощо.

Факт (< лат. *factum* – зроблене) – 1) дійсна, невигадана подія, явище; 2) реальність, дійсність; те, що об'єктивно існує.

Факт у медіатексті – 1) дійсна, невигадана подія, явище, що залучені в медіатекст як складові фактичної, інформаційної основи та аргументації; 2) об'єктивна реальність, дійсність, з якою безпосередньо пов'язаний зміст тексту, яка в ньому відображена у вигляді окремих вербально-невербальних елементів, різновидів.

Фігура мови – мовностилістичний зворот, що полягає в особливій синтаксичній організації висловлення для досягнення певного виражально-зображального ефекту.

Функції тексту (< лат. *functio* – виконання, звершення і *текст*) – 1) роль, призначення тексту в спілкуванні, які виявляють його сутність і природу в динаміці; функції тексту (комунікативна, когнітивна, гносеологічна, експресивна, емоційна, метамовна тощо) зумовлені функціями мови й перебувають у тісному зв'язку; 2) внутрішня і зовнішня детермінована відповідність / залежність одиниць тексту.

Функції тексту в медіа / функції медіатексту (< функції і *медіа*, *медіатекст*) – 1) роль, призначення *медіатексту* в спілкуванні, які виявляють його сутність і природу в динаміці; функції *медіатексту* (комунікативна, когнітивна, гносеологічна, експресивна, емоційна та інші) зумовлені функціями тексту, мови й перебувають у тісному зв'язку; 2) внутрішня і зовнішня детермінована відповідність / залежність одиниць *медіатексту*.

Цілісність / когерентність тексту (< лат. *cohaerens* – зв'язний, взаємопов'язаний) – одна з облігаторних *ознак тексту*, що полягає у єдності всіх його складових на рівні змісту і форми та реалізується взаємозумовленістю, взаємопов'язаністю вербальних засобів розгортання теми; розрізняють смислову, структурну, комунікативну цілісність.

Членованість тексту – одна з облігаторних *ознак тексту*, зумовлена його логічною побудовою з менших одиниць, що дає підстави структурування тексту за різними параметрами та з різною метою; розрізняють глибинну й поверхову, концептуальну, змістову, графічну, інтонаційну, граматичну тощо членованість.

Шпаруватість тексту – неіманентна ознака тексту, прогалини (відсутність мікротем, необхідних для перцепції, недостатність аргументації, відсутність потрібних фактів або їх непереконливість та ін.) у розгортанні теми.

Джерела

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Ф. С. Бацевич. К.: ВЦ «Академія», 2004. 342 с. (Альма-матер).
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
3. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. К.: Юніверс, 2002. 280 с.
4. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 423 с.
5. Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.
6. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер. К.: РВЦ «Київський університет», 1998.
7. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000.
8. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк. К.: Довіра, 2000. 1018 с.
9. Стилїстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
10. Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2004. 752 с.
11. Словник української мови: в 11 т. К.: Наукова думка, 1970-1980.
12. Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Гостримо перо. Основи журналістичнознавчих розвідок. Ужгород: Карпати, 2012. 168 с.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. К.: Радянська школа, 1955. 248 с.
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
3. Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови. Схеми і таблиці: *навч. посіб.* Чернівці: Рута, 2003. 159 с.
4. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: *підручник.* Львів: ПАІС, 2004. 268 с.
5. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: *навч. посіб.* К.: Юніверс, 2002. 280 с.
6. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: *навч. посіб.* К.: Знання, 2008. 423 с.
7. Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття: монографія / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі, Г. В. Шаповалової, Я. М. Шебештян. Ужгород: РІК-У, 2021.
8. Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. К., 1984.
9. Різун В. В., Мамалига А. І., Феллер М. Д. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту. К.: РВЦ «Київський університет», 1998. 336 с.
10. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: *підручник.* Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 248 с.
11. Потятиник Б. В., Лозинський М. В. Патогенний текст. Львів: Місіонер, 1996. 296 с.
12. Радзієвська Т. В. Комунікативно-прагматичні аспекти текстотворення [Текст]: дис... д-ра філол. наук: 10.02.15; НАН України, Ін-т укр. мови. К., 1999. 390 арк. арк. 360-384.
13. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

14. Серажим К. С. Текстознавство: *підручник*. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 527 с.
15. Стилїстика української мови: *підручник* / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
16. Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка. К.: Вища школа, 1997. 493 с.
17. Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2004. 824 с.
18. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. К.: АртЕк, 1998. 336 с.

* * *

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
2. Багмут А. Й., Борисюк І. В., Олійник Г. П. Інтонація як засіб мовної комунікації. К.: Наукова думка, 1980. 283 с. (Альма-матер).
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: *підручник*. К.: ВЦ «Академія», 2004. 342 с. (Альма-матер).
4. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: *підручник*. К.: ВЦ «Академія», 2008. 240 с. (Альма-матер).
5. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови: навч. посіб. К.: Вища школа, 1991. 231 с.
6. Білецький А. О. Про мову і мовознавство: *навч. посіб.* К.: «Арт Ек», 1997. 224 с.
7. Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. К.: Радянська школа, 1955. 248 с.
8. Винницький В. М. Наголос в сучасній українській мові. К.: Радянська школа, 1984. 160 с.

9. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / за заг. ред. І. Р. Вихованця. К.: Університетське вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
10. Гол Д. Онлайн-журналістика. К.: «К.І.С.», 2005. 344 с.
11. Горпинич В. О. Морфологія української мови: *підручник*. К.: ВЦ «Академія», 2004. 336 с. (Альма-матер).
12. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення: *навч. посіб.* К.: Центр навчальної літератури, 2003. 536 с.
13. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: *монографія* / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. К.: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2008. 336 с.
14. Дмитровський З. Є. Телевізійна журналістика: *навч. посіб.* Львів: ПАІС, 2009. 224 с.
15. Дудик П. С. Стилїстика української мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2005. 368 с. (Альма-матер).
16. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилїстика та культура мови). К.: Довіра, 1999. 431 с.
17. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис. Донецьк: Вид-во Донецького університету, 2001. 662 с.
18. Закарпатські медіа крізь призму етнотолерантності. Ужгород: Гражда, 2019. 372 с.
19. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Видавничі фірма «Відродження», 1994. 218 с.
20. Капелюшний А. О. Практична стилїстика української мови: *навч. посіб.* Львів: ПАІС, 2007. 400 с.
21. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: *навч. посіб.* Львів: ПАІС, 2009. 432 с.
22. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів: ЛНУ, 2000. 68 с.
23. Карпенко В. Основи професійної комунікації. К.: Нора-прінт, 2002. 348 с.

- 24.Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української мови: навч. посіб. Одеса: Чорномор'я, 1996. 144 с.
- 25.Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. К.: Вища школа, 1987. 351 с.
- 26.Кузнецова О. Аргументація в публіцистиці. Львів, 1992. 129 с.
- 27.Кузнецова О. Д. Засоби масової комунікації: *посібник*. Львів: ПАІС, 2005. 200 с.
- 28.Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики: підручник. Київ: Знання, 2006. 628 с.
- 29.Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття: монографія / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі, Г. В. Шаповалової, Я. М. Шебештян. Ужгород: РІК-У, 2021. 628 с.
- 30.Лось Й. Д. Публіцистика й тенденції розвитку світу: навч. посіб. у 2 ч. Ч. 1. Львів: ПАІС, 2008. 376 с.
- 31.Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).
- 32.Михайлин І. Л. Основи журналістики: *підручник*. К.: ЦУЛ, 2002. 284 с.
- 33.Москаленко А. З. Теорія журналістики: *підручник*. К.: Експрес-об'ява, 1998. 336 с.
- 34.Огієнко І. І. Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний Катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства / проф. д-р Іван Огієнко. [факс. вид.]. К.: АТ «Обереги», 1994. 72 с.
- 35.Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К.: Вежа, 1994. 240 с.
- 36.Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. К.: Наукова думка, 1976. 286 с.
- 37.Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: *навч. посіб.* К.: Либідь, 2008. 240 с.
- 38.Потебня О. О. Естетика і поетика слова: *збірник* / упоряд., вступ. ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної. К.: Мистецтво, 1985. 302 с. (Пам'ятки естетичної думки).

39. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: *навч. посіб.* К.: Знання, 2006. 291 с. (Вища освіта XXI століття).
40. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич: Відродження, 1997. 360 с.
41. Різун В. В. Літературне редагування: *підручник.* К.: Либідь, 1996. 240 с.
42. Різун В. В. Теорія масової комунікації: *підручник.* К.: Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с.
43. Семенов О. М. Культура наукової української мови: *навч. посіб.* К.: ВЦ «Академія», 2010. 216 с. (Альма-матер).
44. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум: *навч. посіб.* К.: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
45. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. К.: Критика, 2005. 464 с.
46. Стилїстика української мови: *підручник* / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
47. Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. К.: Вища школа, 1994. 414 с.
48. Сучасна українська літературна мова / за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2001. 400 с.
49. Сучасна українська мова. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: *навч. посіб.* / О. І. Бондар, Ю. О. Карпенко, М. Л. Микитин-Дружинець. К.: ВЦ «Академія», 2006. 368 с. (Альма-матер).
50. Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Український медіатекст як невід’ємна частина сучасного публіцистичного мовлення. *Мова. Суспільство. Журналістика: Збірник матеріалів і тез XXIV міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування й розвитку української мови «Мова. Суспільство. журналістика»* (Київ, 2 листопада 2018). К., 2018. С. 63–65.

51. Шаповалова Г., Шебештян Я. Історичні обставини формування етнотолерантності закарпатських медіа. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Сер. Філологія. 2019. № 2 (43). С. 235-242.
52. Шаповалова Г., Шебештян Я. Проблема визначення статусу блогу в системі публіцистичних / журналістських творів. *Мова. Суспільство. Журналістика: Збірник матеріалів і тез XXIII міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування й розвитку української мови «Мова. Суспільство. журналістика»* (Київ, 6 квітня 2017). К., 2017. С. 101-103.
53. Шаповалова Г., Шебештян Я., Путрашик В. Засади лінгвістичного аналізу медіатексту. *Communications and Communicative Technologies*. 2023. Вип. 23. С. 41–46.
54. Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Гостримо перо. Основи журналістикознавчих розвідок. Ужгород: Карпати, 2012. 168 с.
55. Шебештян Я. М., Шаповалова Г. В. Несиметричність термінів «мова ворожнечі» і «hate speech» як проблема української медіатеорії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Сер.: Філологія. Ужгород, 2019. № 1 (41). С. 181–184.
56. Шебештян Я., Шаповалова Г. Відображення місцевого колориту в сучасних закарпатських медіа. *Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття: монографія / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі, Г. В. Шаповалової, Я. М. Шебештян*. Ужгород: РІК-У, 2021. С. 470–496.
57. Шебештян Я., Шаповалова Г. Критерії диференціації одиниць медіатексту. *Мова. Суспільство. Журналістика: Збірник матеріалів і тез XXII міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування й розвитку української мови «Мова. Суспільство. журналістика»* (Київ, 8 квітня 2016). К., 2016. С. 139-143.
58. Шебештян Я., Шаповалова Г. Ознаки тексту як універсальна категорія для творів усіх стилів і жанрів. *Мова. Суспільство. Журналістика: Збірник*

матеріалів і тез XXI міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування і розвитку української мови «Мова. Суспільство. Журналістика» (Київ, 3 квітня 2015). К.: Видавець Паливода А. В., 2015. С. 101-104.

59. Шевельов Ю. Нарис сучасної української літературної мови та інші лінгвістичні студії (1947 – 1953). К.: Темпора, 2012. 662 с.

60. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: *підручник*. К.: ВК «Академія», 2004. 408 с.

61. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2011. 304 с. (САМ!).

Словниково-довідкові видання

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. К.: ВД «КМ Академія», 1994. 254 с.
2. Словник епітетів української мови / С. П. Бибик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт; за ред. Л. О. Пустовіт. К.: Довіра, 1998. 431 с. (Словники України).
3. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Х: Фоліо, 2006. 623 с. (Бібліотека державної мови).
4. Бутенко Н. П. Словник асоціативних норм української мови. Львів: Вид-во при Львівському державному університеті ВО «Вища школа», 1979. 120 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
6. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. К.: Радянська школа, 1984. – 160 с.
7. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
8. Головащук С. І. Складні випадки наголошення: словник-довідник. К.: Либідь, 1995. 192 с.

9. Головащук С. І. Словник наголосів. К.: Наукова думка, 2003. 320 с. (Словники України).
10. Горпинич В. О. Словник географічних назв України. К.: Довіра, 2001. 526 с. (Словники України).
11. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. Словник паронімів української мови. К.: Радянська школа, 1986. 221 с.
12. Демська О., Кульчицький І. Словник омонімів української мови. Львів: Фенікс, 1996. 224 с.
13. Довідник з культури мови / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Н. М. Сологуб та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Вища школа, 2005. 399 с.
14. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. К.: Наукова думка, 2004. 202 с. (Словники України).
15. Інверсійний словник української мови / уклад. С. П. Бевзенко, О. І. Бондар та ін. Київ: Наукова думка, 1985.
16. Калашник В. С., Колоїз Ж. В. Словник фразеологічних антонімів української мови. К.: Довіра, 2004. 286 с. (Словники України).
17. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування: практичний словник-довідник журналіста. Львів: ПАІС, 2002. 576 с.
18. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. К.: Українсько-канадське СП «Кобза», 1995. 472 с.
19. Коваль А. П., Коптілов В. В. Крилаті вислови в українській літературній мові: афоризми, літературні цитати, образні вислови. К.: Вища школа, 1975. 336 с.
20. Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Короткий словник перифраз / за ред. М. М. Пилинського. К.: Радянська школа, 1985. 152 с.
21. Культура мови на щодень / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Єрмоленко та ін. К.: Довіра. 2000. 169 с. (Словники України).
22. Культура української мови: довідник / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін.; за ред. В. М. Русанівського. К.: Либідь, 1990. 304 с.
23. Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997. 342 с.

24. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. К.: ВЦ «Академія», 1997. 752 с. (Nota bene).
25. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. К.: Довіра; Генеза, 1996. 942 с.
26. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Аконіт, 2001.
27. Нові слова та значення: словник / Ін-т укр. мови НАН України; уклали Л. В. Туровська, Л. М. Василькова. К.: Довіра, 2008. 271 с. (Словники України).
28. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних мас-медіа: у 2-х томах. Запоріжжя: Дике поле, 2006.
29. Орфографічний словник української мови / уклад. С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. К.: Довіра, 1999. 989 с. (Словники України).
30. Орфоепічний словник / укл. М. І. Погрібний. К.: Радянська школа, 1984. 629 с.
31. Орфоепічний словник української мови: в 2 т. / уклад.: М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб, В. В. Чумак, Г. М. Ярун. К.: Довіра, 2001-2003. (Словники України).
32. Погрібний М. І. Словник наголосів української літературної мови. К.: Радянська школа, 1964. 639 с.
33. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемчука, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. К.: Генеза, 2004. 736 с.
34. Полюга Л. М. Словник антонімів української мови / за ред. Л. С. Паламарчука. К.: Довіра, 2004. 284 с. (Словники України).
35. Полюга Л. М. Словник українських морфем. К.: Довіра, 2009. 554 с.
36. Пономарів О. Д. Фонема Г та Ґ. Словник і коментар. К.: ВЦ «Просвіта», 1997. 40 с.
37. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей: Словник-довідник. К.: Наукова думка, 1996. 336 с.

- 38.Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі. Ужгород: ВАТ «Закарпаття», 2007. 224 с.
- 39.Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сjuta. Т. В. Цимбалюк. К.: Довіра, 2000. 1018 с. (Бібліотека державного службовця. Державна мова і діловодство).
- 40.Словник іншомовних слів / за ред. акад. АН УРСР О. С. Мельничука. К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії, 1985. 968 с.
- 41.Словник синонімів української мови: в 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. К.: Наукова думка, 1999-2000. (Словники України).
- 42.Словник скорочень в українській мові / уклад. Н. Д. Гула та ін.; ред.-упоряд. В. В. Жайворонок, М. М. Феценко; за ред. Л. С. Паламарчука. К.: Вища школа, 1988. 512 с.
- 43.Словник соціологічних і політологічних термінів / уклад.: В. І. Астахова, В. І. Даниленко, А. І. Панов та ін.; за заг. ред. В. І. Астахової, В. І. Даниленка, А. І. Панова. К.: Вища школа, 1993. 141 с.
- 44.Словник труднощів української мови / Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшний, О. М. Пазяк та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Радянська школа, 1989. 336 с.
- 45.Словник української мови: в 11 т. К.: Наукова думка, 1970-1980.
- 46.Словник української мови: у 20 т. / голов. наук. ред. В. М. Русанівський. Т. 1-13. К.: Наукова думка, 2010 – 2022. (Словники України).
- 47.Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. К.: Знання, 2006. 367 с.
- 48.Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови. К.: Критика, 2003. 336 с.
- 49.Ставицька Л. Український жаргон. Словник. К.: Критика, 2005. 496 с.
- 50.Сучасна українська мова: довідник / Л. Ю. Шевченко, В. В. Різун, Ю. В. Лисенко; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 1993. 336 с.
- 51.Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. К. : Довіра, 2006. 789 с.

52. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови: у 2 т. К.: Вища школа, 1984.
53. Українська мова: Енциклопедія / редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2004. 820 с.
54. Український орфографічний словник / уклад.: М. М. Пещак та ін. К.: Довіра, 2002. 1006 с.
55. Український правопис / [Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України; Інститут української мови НАН України]. – [стереотип. вид.] – К.: Наукова думка, 2019.
56. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бирик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта. К.: Довіра, 1999. 507 с. (Бібліотека державного службовця. Державна мова і діловодство).
57. УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія / гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. К.: Всеуито, Новий друк, 2003. 1414 с.
58. Фразеологічний словник: у 2 кн. / уклад. В. М. Білоножченко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. К.: Наукова думка, 1999.
59. Фразеологічний словник української мови: у 2 кн. / за ред. Л. С. Паламарчука. К.: Наукова думка. 1993.
60. Чак Є. Д. Барви нашого слова. К.: Радянська школа, 1989. 176 с.
61. Чак Є. Д. Чи правильно ми говоримо? К.: Освіта, 1997. 240 с.
62. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів: Світ, 2005. 704 с.
63. Сучасна українська мова: Довідник / Л. Ю. Шевченко, В. В. Різун, Ю. В. Лисенко; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 1993. 336 с.
64. Штепа П. Словник чужослів. Знахідки / Інж. Павло Штепа. Торонто: видали Іван Гладун і сини, 1977. 452 с.
65. Яценко І. Т. Морфемний аналіз: Словник-довідник: у 2 т. / за ред. Н. Ф. Клименко. К.: Вища школа, 1981.